

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Ludvík XIV. jako politik a státník

Tomáš Kadlec

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Ludvík XIV. jako politik a státník

Tomáš Kadlec

Vedoucí práce:

PhDr. Jitka Bílková, PhD.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Tímto bych rád poděkoval své vedoucí práce PhDr. Jitce Bílkové, Ph.D. za vstřícnost, trpělivost, užitečné rady a připomínky při tvorbě práce.

Obsah

1. Úvod.....	2
2. Francie v 17. a 1. pol. 18. století v evropském kontextu.....	3
2.1. Panování Jindřicha IV. Navarrského.....	4
2.2. Vláda Ludvíka XIII. a kardinála de Richelieu.....	5
2.3. Francie za Ludvíka XIV.....	8
2.3.1. Regentství a události Frondy.....	8
2.3.2. Pyrenejský mír a počátek osobní vlády krále.....	9
2.3.3. Události 70. a 80. let 17. století.....	11
2.3.4. Náboženské pře a Devítiletá válka.....	13
2.3.5. Válka o španělské dědictví a konec vlády Ludvíka XIV.....	15
3. Termín „absolutismus“ a jeho stopy v politické teorii.....	18
3.1. Znaky absolutismu v politické teorii.....	19
3.1.1. Nicollò Machiavelli.....	20
3.1.2. Jean Bodin.....	20
3.1.3. Thomas Hobbes.....	21
3.1.4. Osvícenská kritika absolutismu.....	22
3.2. Znaky francouzského absolutismu za Ludvíka XIV.....	23
4. Politické a státnické kroky Ludvíka XIV.....	25
4.1. Ekonomická a vnitřní správa země.....	26
4.2. Zahraniční politika.....	30
4.3. Náboženská politika.....	33
4.4. Dvorská kultura a podpora umění.....	35
5. Komparace pojetí absolutismu ve Francii a Habsburské monarchii.....	38
6. Závěr.....	41
7. Použitá literatura a prameny.....	42
8. Summary.....	45
9. Obrazová příloha a mapy.....	46

1. Úvod

Cílem této práce je vymezení osobnosti francouzského krále Ludvíka XIV. jako politika, státníka a vlivné osobnosti v rámci Francie, Evropy a absolutismu obecně. Důležitou částí práce je rovněž srovnání francouzského absolutismu s pojetím absolutismu Habsburskou monarchií.

Práce je rozčleněna do čtyř významných kapitol. První kapitola charakterizuje historickou situaci 17. a 1. pol. 18. st. ve Francii v evropském kontextu se zaměřením na podstatné události ovlivňující historii Francie jednak uvnitř království a jednak mimo hranice země. Zvláštní pozornost je věnována vojenským konfliktům, jenž měly v této době na vývoj francouzské i evropské politiky primární vliv.

Ve druhé kapitole je vyložen obecný význam pojmu absolutismus, s nímž jsou ve třetí kapitole komparovány stěžejní politické a státnické kroky vladaře Ludvíka XIV. v oblastech sociální, vojenské, ekonomické, náboženské či kulturní politiky. Jednotlivé královské kroky jsou analyzovány zejména z hlediska vlivu na další historický vývoj a v kontextu Ludvíkova pojetí absolutismu. Tato kapitola zmiňuje i politické a státnické kroky spojené s dalšími význačnými postavami Francie té doby jako jsou Jules Mazarin (1602–1661), Jean-Baptiste Colbert (1619–1683), Michel Le Tellier (1603–1685) a jeho syn François-Michel Le Tellier, markýz de Louvois (1641–1691) či množství vojevůdců bez nichž by vláda Ludvíka XIV. patrně nedosáhla větších úspěchů.

Závěrečná kapitola srovnává pojetí absolutismu ve Francii s pojetím vlády v Habsburské monarchii a naznačuje nejen politické rozdíly mezi oběma oblastmi.

Očekávaným výstupem práce by měla být hlubší analýza francouzského absolutismu a vymezení Ludvíka XIV. jako význačné postavy 17. a 1. pol. 18. st. jak ve Francii tak i v Evropě. V důsledku by tak práce měla efektivně plnit funkci minimálně pomocného materiálu pro zájemce o historii Francie za vlády Ludvíka XIV. či pro ty, kteří se aktivně zajímají o šíření a uplatnění myšlenky absolutismu v Evropě.

2. Francie v 17. a 1. pol. 18. století v evropském kontextu

Abychom lépe pochopili jednotlivá politická a státnická rozhodnutí v kontextu pojetí absolutismu králem Ludvíkem XIV. je nutné charakterizovat historickou situaci Francie v návaznosti na události v Evropě té doby, a to včetně událostí z konce 16. století. Toto století je v Evropě poznamenáno spory mezi protestanty a katolíky. Francouzští protestanté, hugenoti, byli monarchií, jež vyznávala katolickou víru, pronásledováni již od krátké vlády krále Františka II.¹ Hugenoti se proti stále se zvyšujícím útokům ze strany katolické monarchie spojovali a vše směřovalo k náboženské válce – některými označované též jako válce občanské².

Tyto války v letech 1560–1598 byly evropskými panovníky sledovány s nejvyšší pozorností. Zatímco anglická královna Alžběta I. se přiklonila na stranu hugenotů, španělský monarcha Filip II. či papež aktivně podporovali stoupence katolické církve³. Je nesporným faktem, že tehdejší regentství Kateřiny Medicejské výrazně umožnilo tyto války vést, neboť jako regentka neměla tak významné pravomoci, aby mohla konfliktům zabránit. Nejvýznamnější událostí válek se stala tzv. *Bartolomějská noc*, hromadný masakr protestantů katolíky 24. srpna 1572, která ukončila životy mnoha tisíců hugenotů po celé Francii. Francouzští protestanté od této krvavé noci monarchii v čele s již vládnoucím králem Jindřichem III. (králem 1574–1589) nenáviděli ještě zdatněji, a to až do konce jeho vlády, kdy období náboženských válek rázně ukončil Jindřich IV. Navarrský, budoucí král⁴.

Vláda Jindřicha IV. (králem 1589–1610) byla pro Francii zvláštní především tím, že nepocházel z rodu Valois jako jeho předchůdci, nýbrž z rodu Bourbonů. Vyznáním byl protestant, a to v tehdejší situaci Francie nebylo příliš dobrým postavením⁵.

1 Maurois, A., *Dějiny Francie*, s. 130.

2 Ferro, M., *Dějiny Francie*, s. 99.

3 Maurois, A., *Dějiny Francie*, s. 132.

4 Obr. 1.

5 Hartmann, P. C., *Francouzští králové a císaři novověku*, s. 137–139.

2.1. Panování Jindřicha IV. Navarrského

Jindřich IV. jako ústřední představitel hugenotů byl trnem v oku Katolické ligy, jež usilovala ve válkách o vyhnání všech protestantů. Ačkoliv Jindřich III. zemřel roku 1589, ve skutečnosti se Jindřich IV. ujal vlády až roku 1594, tedy po přestoupení ke katolické víře (1593) a poté, co v březnu téhož roku dobyl Paříž, již ovládali Španělé⁶.

Královou konverzí ke katolictví padly všechny důvody pro existenci Katolické ligy a před francouzským panovníkem stály tři obtížné úkoly – uzavřít mír se Španělskem, vydat toleranční patent pro hugenoty a získat na svoji stranu místní šlechtu loajální ligistickým myšlenkám, což se za cenu finančních prostředků podařilo⁷. Mír se Španěly uzavřený počátkem května roku 1598 nejen prakticky ukončil éru španělské nadvlády nad Evropou, ba dokonce ji svěřil do rukou právě Francii.

Třetí úkol došel cíle 13. dubna 1598 vydáním ediktu nantského, který hugenotům svěřil svobodu v celé zemi vyjma ortodoxně katolické Paříže a jejího bezprostředního okolí. Řada historiků (Hartmann, Ferro, aj.) tento edikt vnímá jako zabezpečení hugenotů a především jako úspěšnou snahu zklidnit situaci ve Francii⁸. Nantský edikt je tak pouhým Pyrrhovým vítězstvím, jímž sice král dosáhl svého cíle, avšak náboženská rovnost nevydržela ani jediné století, protože roku 1685 zrušil platnost ediktu Ludvík XIV.

Po ukončení válek se naplno ukázaly hospodářské škody po celé Francii, které se snažil odstranit Jindřich IV. s pomocí vévody de Sully, který od roku 1598 ovládal finanční zdroje království⁹. Snižováním daně z hlavy – tzv. *taille* a výraznou podporou venkova došlo ke stabilizaci situace v zemědělství. Dařit se začalo i průmyslové výrobě, kterou král podporoval silnou podnikatelskou a obchodní politikou – dnes je často nazýván prvním francouzským „merkantelistou“¹⁰.

6 Hartmann, P. C., *Francouzští králové a císaři novověku*, s. 143–146.

7 Tamtéž, s. 147.

8 Tamtéž, s. 148.; viz Ferro, M., *Dějiny Francie*, s. 111.

9 Tamtéž, s. 150–151.

10 Hartmann, P. C., *Francouzští králové a císaři novověku*, s. 152.

Jindřich IV. se stal prvním absolutistickým monarchou, avšak rozhodně ne ve stejném smyslu jako Ludvík XIV. Král byl v očích Evropy respektovaným panovníkem pro své vladařské schopnosti. Sám Jindřich IV. za své vlády plánoval i výpady do Evropy – zvláště velkého protivníka pro Francii viděl v Habsburské monarchii, neboť ti prováděli svoji expanzivní politiku v blízkosti francouzských hranic¹¹. Blížící se riziko války král vnímal a nechal tak vypracovat plány a prostřednictvím Sullyho proměnil i armádu. Více však ze svých plánů učinit nestihl, neboť byl v květnu roku 1610 zavražděn.

2.2. Vláda Ludvíka XIII. a kardinála de Richelieu

Smrtí Jindřicha IV. Navarrského stanul na francouzském trůnu jeho nezletilý syn Ludvík XIII.¹² a Francie se tak ocitla v regentství matky krále Marie Medicejské. Zatímco zesnulý král chystal vojenskou zteč proti Habsburkům, regentka se rozhodla pro smír se Španěly stvrzený sňatkem Ludvíka XIII. s Annou Rakouskou a Filipa IV. s Alžbětou Francouzskou¹³. Pro Marii Medicejskou bylo však mnohem složitější držet pod kontrolou vnitropolitickou situaci. Hugenoti se opět začali obávat o své postavení především vlivem stále narůstajícího katolicismu od roku 1610, jenž se ale štěpil. Jedni zastávali myšlenku jednotné katolické Evropy, druzí se pak snažili hájit vlastenecké zájmy¹⁴. Proti těmto dvěma proudům stálo celé království.

Roku 1614 byly svolány generální stavy, jichž se účastnil i právě plnoletý král. Samotné stavy nic nepřinesly, ovšem došlo k objevu postavy, která v budoucnosti v mnohém zastínila skutečného panovníka Francie – Armand-Jeana du Plessis de Richelieuho¹⁵. Tento biskup (kardinál od roku 1621) zpočátku stál na straně regentky a jejího manžela Conciniho, 29. dubna 1624 se ale stal předsedou královské rady a upevnil si tak své postavení po boku krále.

11 Hartmann, P. C., *Francouzští králové a císaři novověku*, s. 161.

12 Obr. 2.

13 Maurois, A., *Dějiny Francie*, s. 159.

14 Hartmann, P. C., *Francouzští králové a císaři novověku*, s. 166.

15 Obr. 3.

Kardinálovi stejně jako králi záleželo na blahu Francie a jejích obyvatel. Oba se často shodli ve věcech politických a velmi často také volili podobné prostředky k uplatňování svých názorů, které plně odpovídali posilování centralizované moci v rámci absolutistické monarchie¹⁶. Ačkoliv je mnohdy de Richelieu stavěn nad Ludvíka III. nikdy tomu tak ve skutečnosti nebylo – král svěřil kardinálovi funkci prvního ministra a tím do něj vložil svoji důvěru, což si de Richelieu uvědomoval a nejlepšími politickými kroky se snažil tento vklad zúročit.

Oba muži byli schopnými politiky potlačit jakoukoliv formu opozice, což se potvrdilo i v politické praxi. Tradiční opozicí v katolické Francii byli hugenoti, kteří disponovali nemalou vojenskou silou a představovali tak pro monarchii hrozbu. Ludvík XIII. již v letech 1621–1622 s pomocí své armády ovládl několik pevností, ale ta nejvýznamnější, totiž *La Rochelle*, přetrvávala¹⁷. V letech 1627–1629 však došlo k obléhání a následnému pádu pevnosti a došlo k výraznému oslabení hugenotů, které bude později završeno tvrdými zásahy ze strany vojevůdců Ludvíka XIV. ve 2. pol. 17. století.

Zvláštní formou opozice byli členové královské rodiny, a to především Marie Medicejská a Gaston Orleánský, králův bratr. Marie Medicejská pravděpodobně neunesla skutečnost, že její zásluhou se de Richelieu dostal do královny přízně a ten za to nebyl Medicejské vděčen. Králova bratra pak zvláště pobuřovala příliš viditelná osobní převaha kardinála nad svým bratrem. Oba členové *devótní strany*¹⁸ se snažili monarchu přesvědčit, že kardinál je symbolem zla a nepřítelem Francie. Zde se však projevila králova schopnost vymezení si priorit a de Richelieho nejen ve funkci ponechal, ale svoji matku vyhnal do exilu a bratra podnítil k odchodu do Lotrinska¹⁹.

Tento den – 11. listopad 1630 – znám jako *Den zklamáných* ale rozhodně nepřinesl mezi šlechtu mír. V Evropě již od roku 1618 probíhala Třicetiletá válka, která

16 *Na cestě k absolutismu : od roku 1592 do roku 1690*, s. 1362.

17 Munck, T., *Evropa sedmnáctého století*, s. 72.

18 Devótní strana byla orientována na politiku mezinárodních náboženských potřeb zaštitěná nejenom Marií Medicejskou, ale také španělskými a rakouskými Habsburky (Hartmann, P. C., 171).

19 Ferro, M., *Dějiny Francie*, s. 113–114.

ale do roku 1635 Francii nikterak zásadně nezasáhla. V uplynulých letech se však de Richelieu na válečný konflikt proti Habsburkům připravoval, neboť se správně domníval, že Rakousko nebojuje o víru, ale o sebe samotné. Na stranu německých knížat, která byla Habsburky ohrožena nejvíce, dokázal svým vlivem připojit Dánsko a Švédsko. Nicméně smrt švédského krále Gustava Adolfa roku 1632 a porážka německých knížat přiměla Francii 19. května 1635 vyhlásit válku Španělsku²⁰.

Král se s prvním ministrem do války pustili s cílem zvýšit velikost Francie a tedy i krále. Francie netoužila být hegemonek Evropy, zároveň ale také nechtěla, aby se jí stalo Rakousko²¹. Francouzští vojáci bojovali především na severu svého území či v Alsasku, aby nedovolili Habsburkům spojit se se Spojenými provinciemi a aby si zajistili bezpečné hranice. Třicetiletá válka však pro království znamenala vysoké finanční výdaje, jenž vplynuly v mohutný fiskální útisk, neboť došlo k prudkému zvýšení *taille*, nepřímých daní i daně ze soli, tzv. *gabelle*. Protože ale tento způsob získávání peněz na vedení války brzy přestal dostačovat, nastala potřeba prodávat státní dluhopisy a také některé úřady. Takovéto financování války způsobilo uvnitř monarchie pochopitelný odpor v podobě městských a selských povstání, která požadovala menší zatěžování obyvatel. Nejčtenější protesty se týkaly abnormální daňové zátěže²².

Válka pokračovala až do roku 1648, ale ani kardinálovi ani králi nebylo souzeno se dožít jejího konce. Francie za vlády těchto mužů nabyla ztracenou slávu z dob vlády Jindřicha IV. aby postoupila její částečnou ztrátu za dalšího regentství, neboť Ludvík XIV., dědic trůnu, byl ještě malé dítě. Ludvík III. před svým skonek sestavil Radu, která bude v několika příštích letech dohlížet na regentství Anny Rakouské a Julese Mazarina²³. Odmítl tak úplnou ztrátu postavení absolutistické monarchie v Evropě, které se svým prvním ministrem vydobyl.

20 Maurois, A., *Dějiny Francie*, s. 164–165.

21 Tamtéž, s. 166.

22 Munck, T., *Evropa sedmnáctého století*, s. 74–77.

23 Maurois, A., *Dějiny Francie*, s. 168.

2.3. Francie za Ludvíka XIV.

Významnější ztrátu svého postavení za regentství Francie nepoznala. Je ale nepopíratelným faktem, že události z Ludvíkova dětství velmi ovlivnily jeho pozdější politické kroky. Tyto kroky budou blíže osvětleny v následujících kapitolách, avšak i přesto je třeba v rámci evropského kontextu nastínit sled událostí, které se staly za vlády Ludvíka XIV.

2.3.1. Regentství a události Frondy

Třicetiletá válka (1618–1648) skončila pro monarchii úspěchem, neboť zabezpečila své hranice (získala biskupství v Métách, Toulu a Verdunu či državy v Alsasku) a přispěla ke stabilizaci evropskému míru tím, že zavrhl jakékoli pokusy o hegemoniální expanzi rakouských a španělských Habsburků²⁴. I přes tento nesporný úspěch regentské vlády se uvnitř království začala vyskytovat povstání proti neúměrným daním, autokratické vládě Anny Rakouské²⁵ a Julese Mazarina²⁶ a především ochotě pokračovat v konfliktu se Španěly i přes mírová jednání směřující k Vestfálskému míru. Tato povstání jsou známá pod pojmem *Fronda*.

Francouzský parlament po vzoru Neapolska a Anglie zahájil boj proti absolutní královské moci, kterou chtěl disponovat sám a obyvatelé jej podpořili. Tento odpor se týkal především italského kardinála Mazarina, jenž byl v očích Francouzů „cizím člověkem“, který tvrdě vládne Francii²⁷. Parlament již v lednu 1648 odmítl schválit nové daňové dekrety a v červenci téhož roku se již povedlo Parlamentu převzít zákonodárnou iniciativu, což vyvolalo nemalé zastrašování ze strany Mazarina a následné nepokoje v Paříži. Tyto snahy parlamentu se již v lednu 1649 po úprku královské rodiny i s malým králem z Paříže staly prázdny, neboť svoji moc chtěli zvýšit tzv. *princové* (Paul de

24 Skřivan, A., Drška, V., Stellner, F., *Kapitoly z dějin evropské politiky do roku 1648*, s. 191–193.

25 Obr. 4.

26 Obr. 5.

27 Kovařík, J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 66–67.

Gondi, Ludvík II. princ de Condé, Gaston Orleánský, aj.) a nastalo tak období *Frondy princů* (1649–1653)²⁸.

Mazarin, ústřední nepřítel Frondy, však provedl mistrovský krok směřující k porážce rebelantů – stáhl se do Německa a předstíral tak ústup před nepřátelskou koalicí. Důležitým zlomem se také stalo jmenování de Gondiho kardinálem, jenž do té doby aktivně hájil stranu Frondy a nyní tak začal hájit zájmy monarchie²⁹. Síla obou frondérských táborů byla silná a dle Andrého Mauroise by pod společným postupem proti Mazarinovi uspěli, nicméně Parlament i princové měli odlišné priority, a tak byla tato občanská válka pro královskou rodinu úspěšná (Maurois, 1994 : 172–174).

Sedmého září roku 1651 dosáhl Ludvík XIV. plnoletosti³⁰ a ve zbývajících měsících občanské války konzultoval své kroky se svojí matkou, již bývalou regentkou Francie. Jeho snaha o nastolení pořádku se projevila nejen v těchto dobách, ale především za jeho osobní vlády po roce 1661. Mezitím 7. června 1654 v remešské katedrále došlo k posvěcení a pomazání krále, přičemž vládu nového krále zahájil biskup slovy: „*Žádáme si Ludvíka Čtrnáctého, syna velkého krále Ludvíka Třináctého, kterého nám dal Bůh za krále.*“ (Kovařík, 2013 : s. 129)³¹.

2.3.2. Pyrenejský mír a počátek osobní vlády krále

Velmi důležitou událostí se stala válka Francie se Španělskem, které Vestfálským mírem ztratilo svoji pozici mocnosti v Evropě. Kardinál Mazarin, posílen jak vítězstvím v občanské válce tak přízní Ludvíka XIV., toužil Španělsku zasadit konečný úder v podobě francouzského vítězství v mnohaletém sporu. Za osobní účasti krále probíhaly boje ve Španělském Nizozemí (bitva u Dunes či dobytí Dunkerque) zejména pod velením vikomta de Turenne, nejvýznamnějšího válečníka té doby³².

28 Munck, T., *Evropa sedmnáctého století*, s. 232–234.

29 Ferro, M., *Dějiny Francie*, s. 120.

30 Král se dožil třinácti let věku, což v případě králů Francie značilo zplnoletnění (Kovařík, s. 101).

31 Obr. 6.

32 Kovařík, J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 138–144.

Vojenská vítězství nakonec ale k míru nevedla tak zásadní měrou jako Mazarinova politika. Jeho snaha přivedla obě zneprátelená království roku 1659 k tzv. *Pyrenejskému míru*, kterým sice Francie získala územní zisky, nýbrž podstatnější byla dohoda o sňatku Ludvíka XIV. se španělskou infantkou Marií Terezou, k němuž došlo o rok později. Tento sňatek tak zajistil království případný nárok na španělské dědictví³³, což patří mezi kardinálovy největší zásluhy za jeho působení u královského dvora.

V 60. a na počátku 70. let byla Francie silnou evropskou mocností, ale stále udržovala přátelské vztahy s Anglií i Nizozemím, což se za osobní vlády krále dramaticky změnilo. I Mazarinova diplomacie však nebyla vždy úspěšná – totiž po skonu císaře Ferdinanda III. nedokázal zabránit nástupu na uvolněný trůn Leopoldovi I. (císařem 1658–1705)³⁴. Na období pouhých 10 let byl zřízen tzv. *Rýnský spolek*, který měl aktivně hájit rozložení mocenských sil v Evropě dané Vestfálským mírem³⁵. Zánik spolku vyvolala Francie nekompromisní hegemoniální politikou.

Zásadní zlom ve směřování evropské politiky nastal 9. března 1661, kdy zemřel kardinál Mazarin, jenž do svého skonu řídil francouzskou politiku. Tento rok přinesl mnohá překvapení v kontextu osoby krále, přičemž prvním krokem absolutistického monarchy bylo svolání zasedání rady, na kterém král oznámil, že přebírá vládu osobně. Ludvík XIV. se rozhodl nejmenovat prvního ministra a až do své skonu v roce 1715 tak skutečně neučinil. Nelze však pominout, že všechna králova sláva nepatří jen jemu, ale také třem významným osobnostem – Jean-Baptistovi Colbertovi, markýzi de Seignelay³⁶, Michellu de Le Tellierovi a François Michelovi de Le Tellierovi, markýzi Louvois³⁷.

33 Viz Bluche, F., *Louis XIV*, s. 31–39.

34 Skřivan, A., Drška, V., Stellner, F., *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648–1914*, s. 9–10.

35 Obr. 7.

36 Obr. 8.

37 Obr. 9.

2.3.3. Události 70. a 80. let 17. století

V prvních letech vlády se král zabýval z velké části vnitřní politikou, neboť dbal pravidla, že je třeba mít pořádek nejprve na svém území a pak je možné se starat o pořádek v Evropě. I přesto však již v 70. letech zahájil svoji ostře pojatou zahraniční politiku, jež ale nebyla směřována k válečným kořistem, nýbrž k ochraně svých hranic před útoky zvenčí³⁸. Dočasný mír v Evropě nejprve narušila válka Anglie a Spojených provincií, které se však Francie přímo neúčastnila.

Prvním válečným konfliktem Ludvíka XIV. byla tzv. *Devoluční válka* (1667–1668), kterou rozpoutal skon španělského krále Filipa IV. Jeho velmi nemocný syn a následovník trůnu Karel II. byl ještě dítě a v Evropě se všeobecně očekávalo, že se dospělosti nedožije, čehož využil Ludvík XIV. a požadoval odstoupení velkých oblastí Španělského Nizozemí, na které měl dle svých rádců nárok sňatkem s Marií Terezou. Tento požadavek ale nebyl španělskou regentkou Marií Annou přijat, což podnítilo Francii k vojenskému zásahu v květnu 1667 ve Flandrech. Okolní státy se obávaly síly francouzské armády a vznikla *Aliance tří* Anglie, Spojených provincií a Švédska, jež se snažila vyjednat mír. Ludvík XIV. nakonec ustoupil a Cášským mírem z 2. května 1668 získal 12 měst ve Španělském Nizozemí včetně Lille³⁹.

Úspěšná válka Francii jen posílila a stala se tak vojensky nebezpečnou zemí, před kterou bylo třeba mít se na pozoru. Čtyřleté období mezi Devoluční a Holandskou válkou vyplnilo zbrojení armád a diplomatická jednání jednotlivých koaličních spojenců. Ludvíkovi XIV. se podařilo rozeklat Alianci tří, když přiměl anglického krále Karla II. podepsat v červnu 1670 Doverskou smlouvu o vojenské spolupráci s Francií proti Nizozemí⁴⁰. Podobně se zachovali i Švédové či některé německé státy a Leopold I. překvapivě uzavřel neutralitní dohodu s Ludvíkem XIV. Francie tak byla připravena jít za královým cílem – zničit Nizozemí⁴¹.

38 Skřivan, A., Drška, V., Stellner, F., *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648–1914*, s. 13.

39 Kovařík, J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 227–233.

40 Skřivan, A., Drška, V., Stellner, F., *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648–1914*, s. 16–17.

41 Mnohými historiky (Petitfils, Sonnino, aj.) je vyvolání Holandské války považováno za jednu z nejvýznamnějších chyb vlády Ludvíka XIV. (Kovařík, s. 245–246).

V březnu 1672 vyhlásili Nizozemí válku Angličané, v červnu je následovala Francie překročením Rýna z východu. Následující rok došlo ke zlomu ve válce, neboť nejprve král nepřijal nabídku míru a poté Johana de Wittta vystřídal ve válečném velení proti Francouzům Vilém Oranžský⁴², což se později ukázalo jako další významná chyba monarchy. Francouzská vojska pod Turennovým a Condéovým velením přinutila kapitulovat Utrecht a díky Vaubanovi⁴³ získala Maastricht. V zimě na přelomu let 1673–1674 se Francie ocitla bez spojenců, protože Oranžský dokázal Angličany i německá knížata získat na svoji stranu⁴⁴. V následujících letech tak musela francouzská armáda podstupovat bitvy proti přesile protivníků, což ještě více znesnadňovaly finanční prostředky. Vedení válek bylo finančně vyčerpávající pro obě strany, což vedlo k přání uzavřít mír jak ze strany protifrancouzské koalice, tak ze strany Ludvíka XIV⁴⁵.

Obyvatele evropských zemí břemeno války zasáhlo nejcitelněji, protože jednotlivé vlády zaváděly či zvyšovaly daně, aby mohly pokračovat v boji. Touto politikou i skrze několik dalších vítězství v roce 1678 se Francouzům podařilo zajistit si výhodnější podmínky při mírových jednání. Nejprve došlo k uzavření separátního míru mezi Francií a Nizozemím 10. srpna 1678 a poté tak učinil i Leopold I. a Španělé. Těmito smlouvami, známými jako *Nijmwegenský mír*, Ludvík XIV. získal Franche-Comté a menší území ve Flandrech. Musel však upustit od myšlenky zničení Nizozemí a válka tak skončila vítězstvím obou hlavních soupeřů⁴⁶.

Ačkoliv byla Francie na přelomu 80. a 90. let finančně vyčerpána, král zřídil zvláštní soudní dvory, tzv. *chambres de réunion*, které měly za cíl posuzovat právní nároky na znovupřipojení území ke království. Tímto způsobem došlo k připojení většiny Španělského Nizozemí, většiny Lotrinska a Lucemburska, údolí řeky Saar či Štrasburku, k jehož anexi došlo 30. září 1681. Stvrzení anexe těchto území přinesl

42 Obr. 10.

43 Sébastien Le Prestre de Vauban byl francouzský vojenský inženýr, architekt a specialista na obléhání a opevňování, jenž byl na konci 17. století ve službách Ludvíka XIV. (Kovařík, s. 258).

44 Kovařík, J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 263.

45 Hartmann, P. C., *Francouzští králové a císaři v novověku*, s. 217.

46 Skřivan, A., Drška, V., Stellner, F., *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648–1914*, s. 19.

Řezenský mír roku 1684⁴⁷. Politika réunií přinesla králi ta území, která požadoval, a to zejména proto, že císař Leopold I. nemohl efektivně reagovat, neboť byl zaměstnáván válkou s Osmanskou říší.

2.3.4. Náboženské pře a Devítiletá válka

Další události v Evropě zcela jistě ovlivnil nástup Jakuba II. na anglický trůn, neboť ten se hlásil ke katolicismu. Ve Fontainebleau se 17. října 1685 dopustil král další podstatné chyby, a to když vydal edikt rušící edikt nantský. Krále k takovému rozhodnutí patrně vedlo přesvědčení o moci krále a také klauzule Jindřicha IV. o jeho „neschopnosti“ dát Francii jediné náboženství⁴⁸. Důležitým faktorem vedoucím ke zrušení ediktu byla i široká veřejnost – biskupové, ministři, členové parlamentu a koneckonců i většina obyvatel – ti všichni aktivně podporovali zavedení katolicismu jako jediného náboženství monarchie⁴⁹.

Hugenotům tak začalo období tvrdých represí zejména ze strany ministra válečných operací Louvoise, který bral tzv. *dragonády* velmi vážně a ti hugenotští obyvatelé, jež nechtěli přestoupit ke katolické víře, byli vyhnáni nebo pobiti. Zcela logickým krokem ostatních států bylo zformování tzv. Augsburské ligy (členy bylo Holandsko, Španělsko, Švédsko a některé německé země) roku 1686⁵⁰. Tato protestantské myšlenky hájící koalice společně s Leopoldem I., posíleným o vítězství ve válkách s Turky, bude velmi silným oponentem v tzv. Devítileté válce⁵¹.

Ačkoliv byly evropské státy finančně vyčerpány z předcházejících válek, schylovalo se k dalšímu válečnému konfliktu, což především pro Ludvíka XIV. znamenalo velké problémy. Vyjma politiky réunií a dragonád se v králův neprospěch vyvinula i situace v Anglii. V červnu roku 1688 se královskému páru narodil potomek a

47 Munck, T., *Evropa sedmnáctého století*, s. 394.

48 Schultz, U., *Ludvík XIV. a jeho doba*, s. 196–197.

49 Mitford, N., *Král Slunce : život francouzského krále Ludvíka XIV.*, s. 132.

50 Tamtéž, s. 132–135.

51 Munck, T., *Evropa sedmnáctého století*, s. 394.

následník trůnu a protestantské Anglii v budoucnu reálně hrozila rekatolizace. Králova nejstarší dcera Mary svého chotě Viléma Oranžského podnítila k zásahu a listopadu téhož roku došlo k vyloštění v Torbay v jižní Anglii⁵². Tato rychlá akce měla za důsledek ztrátu vlivu Jakuba II., který uprchl do Francie a parlament 23. června 1689 prohlásil Viléma Oranžského anglickým králem.

Dalšími událostmi výrazně přispívajícími k válečnému konfliktu se stala úmrtí kolínského kurfiřta-arcibiskupa a také kurfiřta Rýnské Falce – Ludvík XIV. i Leopold I. navrhli své kandidáty na nástupce, přičemž papež Inocenc XI. rozhodl v neprospěch francouzského krále. Reakce byla okamžitá, neboť král chtěl svým protivníkům zasadit tvrdý, preventivní a rychlý úder. Ještě roku 1688 francouzská armáda obsadila Kolín nad Rýnem, Lutych či papežský Avignon⁵³. Pod velením Louvoise došlo také k poplenní Rýnské Falce, což byla výzva pro Ligu k zahájení vojenských konfliktů.

Devítiletá válka probíhala na moři i na kontinentě a Francie v těchto bojích zaznamenávala střídavé úspěchy. Ačkoliv Francouzi pod velením hraběte de Tourville statečně odolávali mnohem vyspělejšímu loďstvu Anglie a Nizozemí v námořních bitvách u Bévésiers a Barfleur, konečnou ránu učinila porážka u La Hogue roku 1692⁵⁴. Tato porážka učinila Francii slabší, neboť se příliš nedařilo ani v pozemních bitvách. Ludvík XIV. navíc přišel o svého ministra války Louvoise, jenž zemřel roku 1691. Francouzi sice zvítězili u Fleurus, Steenkerku, Neerwindenu a obsadili vpádem do Katalánska Barcelonu, ale rozhodující bitva stále nepřicházela, což vedlo obě znesvářené strany k mírovým jednáním.

Rijkswijským mírem z roku 1697 se Ludvík XIV. vyjma Alsaska a Štrasburku vzdal všech území získaných v 80. letech včetně Lotrinska a také uznal vládu Viléma Oranžského v Anglii⁵⁵. Na druhou stranu Liga ve válce nebyla s to dosáhnout zatlačení Francie do hranic určených Vestfálským mírem z roku 1648, což značilo porážku

52 Kovařík, J., *Ludvík XIV. : Život, doba a válka krále Slunce*, s. 346.

53 Tamtéž, s. 344–345.

54 Tamtéž, s. 381–383.

55 Hartmann, P. C., *Francouzští králové a císaři v novověku*, s. 217.

německých knížat a císaře Leopolda I.⁵⁶. Vítězem se tak stal především Vilém Oranžský, který po roce 1697 dlouho dominoval námořním válkám, neboť doba francouzských úspěchů na moři porážkou u La Hogue skončila a obrody se dočkala až v následujícím století za vlády Ludvíka XV.⁵⁷

2.3.5. Válka o španělské dědictví a konec vlády Ludvíka XIV.

Již při uzavírání míru ukončující Devítiletou válku všechny evropské mocnosti věděli, že se schyluje k jednomu z nejvýznamnějších konfliktů nejen přelomu 17. a 18. století – k válce o španělské dědictví. Rozhovory o dělení španělského dědictví probíhaly již v 60. letech, protože panovaly „obavy“, že se malý král Karel II. nedožije plnoletosti. Obavy se nenaplnily, a tak se řešení této otázky přesunulo na přelom staletí.

Dva protivníci z Devítileté války, totiž Ludvík XIV. a Vilém Oranžský, si uvědomovali problém španělského dědictví a snažili se s císařem a Španěly vyjednat rozdělení Španělska, avšak naráželi na neustálý odpor obou habsburských národů. Leopold totiž chtěl Španělsko pro svoji rakouskou větev a Španělé odmítaly svoji říši rozdělit⁵⁸. Tyto dohody však za své roku 1700, kdy bezdětný španělský král Karel II. nejprve změnil svoji závěť a poté 1. listopadu téhož roku zemřel. Závěť odkazovala veškerý majetek Španělska mladšímu vnukovi Ludvíka XIV. Filipovi, vévodovi z Anjou s tím, že pokud Francie dědictví nepřijme, vše získají rakouští Habsburkové⁵⁹.

Před francouzským králem tak stálo nesnadné rozhodnutí – nepřijetím odkazu Karla II. by vše daroval Leopoldovi I. a v očích Francouzů by ztratil svoji dlouhou budovanou tvář. Závěť zdůrazňovala žádost na zachování celistvosti Španělska, což bylo i Ludvíkovým cílem, a proto se rozhodl i za cenu budoucího válečného konfliktu schválit Filipa, vévodu z Anjou, španělským králem – jako Filipa V.^{60,61}

56 Obr. 11.

57 Kovařík, J., *Korzáři krále Slunce*, s. 374–375.

58 Skřivan, A., Drška, V., Stellner, F., *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648–1914*, s. 28.

59 Black, J., *Evropa osmnáctého století*, s. 311.

60 Tamtéž

61 Obr. 12.

Zatímco Anglie a Spojené provincie se k tomuto kroku stavěly zpočátku poměrně smířlivě, Filip V. se jednak rozhodl obsadit Jižní Nizozemí a jednak se nezřekl práva na francouzský trůn. To vyvolalo v obou námořních mocnostech obavy o dalších hegemoniálních snahách Ludvíka XIV. podpořené i o odvolání uznání Viléma Oranžského anglickým králem v září 1701⁶². Tyto události v kombinaci se zlostí Leopolda I. vůči Francii vyvolaly podpis nové smlouvy o Velké alianci mezi Anglií, Nizozemím a císařem⁶³. Zatímco aliance si vytyčila za hlavní cíl oddělení francouzský a španělský trůn, Ludvík XIV. chtěl pro svého vnuka získat co největší podíl z dědictví.

Válka samotná se odehrávala z převážné části na pevnině, kde se Francouzům zpočátku dařilo odrazit útoky Velké aliance, ovšem naprostý obrat ve válce přišel roku 1704, kdy anglický vévoda Marlborough⁶⁴ a „turkobijec“ Evžen Savojský⁶⁵ v bitvě u Bleenheimu rozdrtili francouzsko-bavorskou armádu hraběte de Tallard, vévodů de Beaufort a de Villeroy a pod Marsinem a Bavorsy. Od té doby Francouzi bitvy téměř vždy prohráli – u Höchstädtu (1704), u Ramillies (1706), u Turína (1706) či u Oudenaarde (1708)⁶⁶. V těchto těžkých časech pro Francii se Anglie snažila válku ukončit a nabídla Ludvíkovi XIV. neobyčejně vysoké mírové požadavky, který tak byl připraven se nejen vzdát španělské koruny či Alsaska, ba dokonce byl připraven podpořit boj koalice proti Filipovi V.⁶⁷ Této vzácné benevolence však Anglie nevyužila, neboť po Ludvíkovi požadovala vojenský zásah proti jeho vlastnímu vnukovi, a tak král i přes vojenskou a finanční vyčerpanost tyto mírové rozhovory ukončil.

Jak tato nepodařená jednání tak také úmrtí Ludvíkových úhlavních nepřátel Viléma Oranžského roku 1702, Leopolda I. roku 1705 a později také Josefa I. roku 1711 znamenala pozvolný rozpad Velké aliance na diplomatické úrovni, nikoliv však

62 Skřivan, A., Drška, V., Stellner, F., *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648–1914*, s. 29

63 K alianci se za války připojili i kurfiřt braniborský a hannoverský a v roce 1703 také Savojsko a Portugalsko. Naopak na stranu Francie a Španělska se přidal kurfiřt bavorský a kolínský a v první fázi války i Savojsko Viktora Amadea II. (Skřivan a kol., s. 30).

64 Obr. 13.

65 Obr. 14.

66 Black, J., *Evropa osmnáctého století*, s. 312.; viz Maurois, A., *Dějiny Francie*, s. 183.

67 Hartmann, P. C., *Francouzští králové a císaři v novověku*, s. 219.

francouzský triumf ve válce. Skutečný zlom přinesly volby v Anglii, ve kterých roku 1710 zvítězili toryové na úkor whigů – podporovali myšlenku evropského míru a byli ochotni s Francouzi jednat bez přehnaných požadavků. Nástup Karla VI. a císařský stolec po zesnulém Josefu I. neznamenal výraznou změnu, neboť toryové v Anglii měli převahu a císař tak ztrácel podporu významného spojence⁶⁸. Konec války a celkově lepší výchozí pozici do mírových jednání přiblížila i francouzská vítězství v bitvách u Malplaquet, u Villaviciosa a především u Denainu, o které později Napoleon řekl: „*U Denainu maršál de Villars zachránil Francii.*“ (Maurois, 1958 : s. 184.). Měl pravdu, neboť právě tato bitva umožnila cestu k míru, který byl pro Francii záchrannou.

Vojenský konflikt definitivně ukončily až mírové smlouvy z Utrechtu (1713) mezi Anglií, Francií, Savojskem, Portugalskem a Pruskem a z Rastattu (1714) mezi Francií a císařem. Filip V. zůstal i nadále španělským králem, avšak Španělsko bylo rozděleno. Anglie získala Gibraltar a některá námořní práva, císař Karel VI. získal Milánsko, Neapolsko a Jižní Nizozemí, kde i Nizozemci udrželi některé své državy. Viktor Amadeus II. dostal mírem Sicílii a udržel si svůj titul savojského krále. Francie pak z válek vyšla částečně spokojena, neboť jí zůstalo Lille a Dunkerque ve Flandrech a také uhájila Alsasko a Štrasburk^{69,70}.

Po ukončení poslední války Ludvíka XIV. stihl král do své smrti zažít ještě několikrát nesmírnou bolest, která pro celé království skoro skončila katastrofou. V období mezi roky 1711–1714 totiž Francii postihla série úmrtí možných nástupců trůnu až zbyl jen jediný – Ludvík, králův pravnuček, vévoda z Anjou a budoucí francouzský král Ludvík XV.^{71,72}.

Ludvík XIV., zvaný král Slunce, po sobě zanechal zemi velmi silnou, jejíž obrana nebyla tak složitá jako za jeho předchůdců. Francie byla i nadále absolutistickou mocností, která určovala evropské dění až do svého dramatického pádu roku 1789.

68 Black, J., *Evropa osmnáctého století*, s. 313.

69 Skřivan, A., Drška, V., Stellner, F., *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů 1648–1914*, s. 33.

70 Obr. 15.

71 Kovařík, J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 525–532.

72 Obr. 16.

3. Termín „absolutismus“ a jeho stopy v politické teorii

V předchozí kapitole byl několikrát použit pojem „absolutismus“. Je třeba si pro dostatečné porozumění vývoje historické situace tento pojem osvětlit a nastínit jeho základní vlastnosti.

Absolutismus je v současnosti spojován s tzv. *absolutními monarchiemi* od 16. do 18. století v Evropě, mezi které lze zařadit Francii, Anglii, Prusko, Rusko či Habsburskou monarchii. Absolutismus je termínem ryze politickým nikoliv však dobovým, neboť poprvé je zmíněn až roku 1796, a to jako protiklad termínu „*starý režim*“, jenž však označuje pouze dobu před Francouzskou revolucí⁷³.

O velmi podrobnou analýzu termínu „absolutismus“ se v závěru 19. století zasloužil německý ekonom Wilhelm Roscher (1817–1894), který v závislosti na sjednocení Německa roku 1871 přisoudil absolutistickým panovníkům 17. a 18. století značný kredit. Jako první se pokusil o definici absolutismu na základě hlavních znaků. Mezi ty lze zařadit tvorbu jednotného hospodářského prostoru (státní finance, merkantelismus, aj.), byrokratizování systému a budování právních vazeb, stálé armádní síly a jednoho centra kolem dvora či osoby panovníka⁷⁴. Každá z monarchií pak měla i své specifické znaky, kterými se odlišovala, načež rovněž ukazuje Roscher v rozdělení na konfesijní (Španělsko Filipa II.), dvorský (Francie Ludvíka XIV.) a osvícenský (Prusko Fridricha II.) absolutismus⁷⁵.

V souvislosti s 2. světovou válkou se v odborných kruzích objevila řada dezinterpretací odkazující na podobnost absolutistických monarchií a totalitních režimů. Na základě těchto dezinterpretací proběhla v 1. pol. 20. století analýza absolutismu a diktatury a roku 1955 rozdíl mezi totalitou a absolutismem jasně definovali Roland Mousnier a Fritz Hartung⁷⁶. Podobnost obou systémů odmítali rovněž marxisté.

73 Hrbek, J., *Evropa a absolutismus v 17. a 18. století (1648–1789)*, s. 9–10.

74 Tamtéž, s. 10.

75 Tamtéž

76 Tamtéž, s. 11.

Ve 20. století byl absolutismus rovněž podroben analýzám jako relevantní politický systém navazující na středověké učení výrazně využívající a zároveň ovlivňující společnost a umění. Vlivem politických událostí na umění se zabýval anglický historik Peter Burke (*1937), který vyzdvihoval růst královské moci, neboť výrazně ovlivňoval umělce té doby⁷⁷. Podobných analýz se absolutismus dočkal i v oblasti náboženství či osobnosti panovníka.

Absolutismus je tedy mocí, která nemá v důsledku koncentrace a rozsahu konkurenci oproti jiným strukturám a zároveň se jedná o moc neomezenou a nepodléhající právu, tj. vládce není ničím a nikým omezován⁷⁸. Pro Francii za vlády Ludvíka XIV. se však častěji užívá termínu *autarchie*, tedy že absolutní moc náleží pouze jedné osobě, jenž je zdrojem práva, nad právem stojí a nemůže tak být kontrolována⁷⁹.

3.1. Znaky absolutismu v politické teorii

Znaky nejen francouzského absolutismu lze vyjma pozdějšího zkoumání minulosti ve 20. století vysledovat především v dílech mnoha významných osobností pro výzkum politických teorií již od dob renesance. Stejně tak je nutné připomenout, že francouzský absolutismus se neomezuje pouze na vládu Ludvíka XIV., nýbrž již na panování jeho předchůdců, především pak Jindřicha IV. či Františka I. (králem 1515–1547), který je považován za prvního skutečně úspěšného panovníka Francie⁸⁰. Samotné panování Ludvíka XIV. bylo „pouhým“ vrcholem francouzské absolutistické monarchie.

Absolutismus souvisí především s uplatňováním moci, a proto ve více či méně dávné historii vznikala díla, která se snažila panovníkům radit jak mocí disponovat.

77 Hrbek, *Evropa a absolutismus v 17. a 18. století (1648–1789)*, s. 12–13.

78 Cabada, L., Kubát, M., *Úvod do studia politické vědy*, s. 333.

79 Tamtéž

80 Hartmann, P. C., *Francouzští králové a císaři v novověku*, s. 51.

3.1.1. Nicollò Machiavelli

Patrně první význačnou osobností, jež se touto problematikou zabýval byl italský politik Nicollò Machiavelli (1469–1527) ve svém díle *Úvahy o vládnutí a vojenství*. Ačkoliv byly jím podávané rady určeny ke zlepšení politické situace v Itálii, lze je účinně reflektovat i na některé oblasti francouzského absolutismu. Machiavelli klade důraz na osobu politika – vladaře a na kroky, které učiní, přičemž by se měl vyvarovat chyb jeho předchůdců, aby byl úspěšným. K tomu by jej měla přimět svobodná vůle, která je každému dána a pomocí níž může panovník měnit osud⁸¹.

Ideální panovník dle Machiavelliho musí disponovat jednak silou a jednak také přirozenou inteligencí, neboť nic nelze získat jen pomocí síly. Vladař by měl šetřit s projevy dobroty, musí dbát na respekt a zejména musí své postavení demonstrovat na konkrétních činech, jako jsou válečná vítězství nebo rychlá a správná rozhodnutí. Při složitém rozhodování by měl správný vladař využít své ministry (či poradce), aby mu sdělili svoji radu nebo doporučení, ovšem rozhodnutí samotné musí učinit vladař sám⁸².

3.1.2. Jean Bodin

Pro politologii stěžejní postavou byl francouzský právník a politik Jean Bodin (1530–1596), který se za svého života věnoval učení o státních zřízeních. Je třeba zmínit, že Bodin jako katolík aktivně podporoval smír mezi katolíky a hugenoty.

Bodinovým nejvýznamnějším dílem je však *Šest knih o státě*, kde prosazuje myšlenku absolutní moci státu nad svými obyvateli a jejich majetky. Odkazuje na suverenitu, jež tkví ve státu samotném a nikoliv v jeho představitelích. Stát musí být schopen vydávat zákony a přitom nad nimi fakticky stát. Jako důležitou funkci státu danou jeho suverenitou pojímá právo vstupovat do válek a uzavírat mír⁸³.

81 Valeš, L., *Dějiny politických teorií*, s. 131.

82 Machiavelli, N., *Úvahy o vládnutí a vojenství*, passim.

83 Valeš, L., *Dějiny politických teorií*, s. 144.

Jeho myšlenky výrazně ovlivnilo učení řeckého filozofa Aristotela, po jehož vzoru rozlišil státy na monarchii, oligarchii a demokracii na základě nositele suverenity. Sám upřednostňoval absolutistickou monarchii, jejíž výhodou je, že suverénem je jediný člověk – panovník. Ten ale nesmí vládnout svévolí, protože musí dodržovat tzv. *přirozené právo*. Tento druh práva spočívá v důsledném respektování svobody a vlastnictví ze strany panovníka, jenž musí zároveň vládnout pro dobro svých občanů⁸⁴.

Bodin za své myšlenky čelil tvrdé kritice ze strany tzv. *monarchomachů*, jenž růst moci panovníků neschvalovali a přirovnávali evropské státy k tyranidám. Těmito kritiky byli nejčastěji Španělé⁸⁵, neboť právě se Španělskem měla Francie po dlouhá desetiletí velmi chladné vztahy.

3.1.3. Thomas Hobbes

Podobné myšlenky jako Jean Bodin uplatnil ve svém díle *Leviathan* i anglický politický filozof Thomas Hobbes (1588–1679). Shodně s Machiavellim se snaží určit práva držitele suverénní moci a především zdůrazňuje, že po ustavení nelze pozbyt této moci žádným způsobem. Suverén disponuje mocí výhradně dle vlastního uvážení a jakékoliv zmírnění či přenesení moci má za přímý důsledek zřeknutí se moci a ztrátu pozice suveréna⁸⁶. Také Hobbes považuje přirozené právo za nutné a navíc jej popisuje jako racionálně odůvodnitelné pro obyvatele státu toto právo praktikující⁸⁷.

Z hlediska držby suverénní moci Hobbes určuje tři druhy státu, a to monarchii, aristokracii a demokracii, přičemž detailně analyzuje ty skutečnosti, které státy ohrožují. Těmi jsou zejména nedostatek absolutní moci či její rozdělení nebo podřízení zákonům, chybné kroky panovníka, špatná ekonomická situace státu nebo nápodoba systému jiných národů a států⁸⁸.

84 Valeš, L., *Dějiny politických teorií*, s. 144–145.; Viz Miller, J., *Absolutism in Seventeenth-Century Europe*, s. 26–30.

85 Tamtéž, s. 145.

86 Hobbes, T., *Leviathan aneb látka, forma a moc státu církevního a politického*, s. 122–128.

87 Miller, J., *Absolutism in Seventeenth-Century Europe*, s. 40.

88 Hobbes, T., *Leviathan aneb látka, forma a moc státu církevního a politického*, s. 222–231.

3.1.4. Osvícenská kritika absolutismu

Bodin, Hobbes a zčásti i Machiavelli podporovali ty vlastnosti panovníka, které dnes můžeme označit za absolutistické, ovšem na počátku 18. století se v Evropě rozvinul myšlenkový směr kladoucí důraz na oprostění se od absolutistické zvrůle a přechod ke světlu rozumu. Tento směr dnes nazýváme osvícenství.

Kritika absolutismu byla argumentována zejména dlouhodobým nedostatkem financí v důsledku vyčerpávajících válečných konfliktů a také represemi proti drobným kritikům absolutistických monarchií, kteří si získávali stále větší podporu obyvatelstva. Osvícenci rovněž kritizovali šlechtický stav a požadovali rovnoprávnost všech občanů⁸⁹. Tyto požadavky se vystupňovaly během 18. století při Francouzské revoluci. Řešení pro osvícence představoval osvícený panovník splňující jejich požadavky.

Mezi nejvýznamnější kritiky absolutismu patřili Charles Louis Secondat Baron de la Brède et de Montesquieu (1689–1755), Jean-Jacques Rousseau (1712–1778) a také François Marie Arouet – Voltaire (1694–1778). Ten však i přes svoji nelibost k absolutistické monarchii dokázal ocenit panovnické schopnosti Ludvíka XIV., když napsal, že 17. století zcela náleží francouzskému králi⁹⁰.

3.2. Znaky francouzského absolutismu za Ludvíka XIV.

V návaznosti na názhledy jednotlivých politických teorií na absolutismus je třeba zmínit i muže, který se na Ludvíkovi XIV. nesmazatelně podepsal svou výchovou – Julese Mazarina. Tento Ital ve službách Francie se stal vůdčí osobností francouzské politiky za regentství Anny Rakouské a také vychovatelem malého krále od jeho 7 let. Mazarin jako zkušený politik a diplomat krále postupně zasvěcoval do problematiky válečnictví a správy země, směřoval jej k umění⁹¹. Budoucí král tak od kardinála dostal velmi solidní základ znalostí a schopností, přičemž Ludvíkovi XIV. udělil mnoho

89 Valeš, L., *Dějiny politických teorií*, s. 179–180.

90 Maurois, A., *Dějiny Francie*, s. 175.

91 Hartmann, P. C., *Francouzští králové a císaři v novověku*, s. 185.

cenných rad ohledně toho, jak vládnout.⁹² Právě důsledná výchova mohla učinit z Ludvíka XIV. úspěšného panovníka, který výrazně posílil Francii.

Francouzský absolutismus nese jak znaky absolutismu obecné tak i specifické. Patrně nejviditelnějším znakem je proklamace samotného krále jako ústřední postavy království ztotožňující se se státem. Ačkoliv slavný výrok „*Stát jsem já.*“ nikdy nevyslovil, jeho vláda byla velmi tvrdou, leč vzhledem ke králově inteligenci, bystrosti a vyzrálosti nikdy nepoklesla k tyranidě⁹³.

Již za kardinálů de Richelieho a Mazarina docházelo k potlačování moci ať už provinčních úřadů tak i parlamentu na úkor moci královské. Tyto snahy dovedl do cíle Ludvík XIV., za jehož vlády se parlament omezil na roli soudního dvora a generální stavy svolány nebyly vůbec až do roku 1789, neboť jim panovník nedůvěřoval a vinil je z vyvolání Frondy – tato opatření vychází z králova primárního cíle, jenž spočíval v omezení moci úřednické šlechty⁹⁴. Podstatnými znaky absolutistické vlády Ludvíka XIV. byly kroky spojené s třemi významnými ministry – Colbertem a Le Tellierovými.

Roscher označil Francii Ludvíka XIV. za dvorský absolutismus. Právě královský dvůr v 17. století doznal značných změn především spojených s výstavbou královského sídla ve Versailles⁹⁵ od roku 1661. Ve Versailles, od roku 1682 stálého sídla krále, viděl Ludvík XIV. potenciál jeho využití k soustředění nejlepších francouzských umělců, spisovatelů a hudebníků a následnému ovlivňování veškerého uměleckého života⁹⁶ a kontrole šlechty. Jako výrazný panovník se nebál poněkud egocentrického kroku, když roku 1662 přijal symbol Slunce za svůj, respektive dnes Ludvíka XIV. známe jako krále Slunce. Tento typ glorifikace byl velmi propracován a upevňoval kult monarchie, který jako Slunce na nebi zhlíží na svoji zemi a činí jí šťastnou⁹⁷.

92 Viz Mazarin, J., *Breviář politiků*, passim.

93 Maurois, A., *Dějiny Francie*, s. 177.

94 Ferro, M., *Dějiny Francie*, s. 122.

95 Obr. 17.

96 Hartmann, P. C., *Francouzští králové a císaři v novověku*, s. 195–196.

97 *Na cestě k absolutismu : od roku 1592 do roku 1690*, s. 1423.

Patrně nejdůležitějším znakem absolutistické monarchie je paradoxně její omezenost. Panovník stojí v čele monarchie a jako jediný má svrchovanou zákonodárnou moc, moc nad duchovenstvem, právo válčit a podobně. Tyto pravomoci řadíme do tzv. královských práv⁹⁸. Panovníka může zpochybnit pouze Bůh, kterému se jako jedinému vladaři zpovídají. Odpovědnost panovník Bohu slibuje během korunovace v Remeši, přičemž se zavazuje dodržovat tzv. přirozené zákony. Mezi tyto zákony lze zařadit právo stávajícího panovníka určit svého nástupce, právo koruny a nutnost ctít nezczitelnost majetku obyvatel země vyjma závažného nebezpečí pro stát⁹⁹. Velmi podstatou podmínkou pro francouzského krále také byla oddanost Bohu. Svěření moci Bohem prostřednictvím korunovace následně Ludvík XIV. využíval ve své praktické politice, neboť nikomu na Zemi se nemusel zpovídat a byl držitelem suverénní moci, kterou také aktivně praktikoval¹⁰⁰.

Tradici absolutismu ve Francii ukončila rázným způsobem Francouzská revoluce, jejíž stoupenci požadovali svobodu, rovnost a bratrství, přičemž především svobodu a rovnost zcela oprávněně postrádali za vlády absolutistických panovníků¹⁰¹. Určitá forma poučení se z historie a narovnání práv obyvatel Francie stála v konečném důsledku u pádu absolutismu ve Francii.

98 Munck, T., *Evropa sedmnáctého století*, s. 358.

99 Bluche, F., *Louis XIV*, s. 189–195.

100 Hrbek, J., *Evropa a absolutismus v 17. a 18. století (1648–1789)*, s. 68.

101 Hatton, R. M., *Louis XIV and Absolutism*, s. 34.

4. Politické a státnické kroky Ludvíka XIV.

„Byl to vladař, jemuž nelze upřít mnoho dobrého, ba i velkého, jako nelze přejít mlčením jeho ještě větší malichernosti a vady“ (De Rouvroy, 1959 : s. 17). Těmito slovy otevírá své *Paměti* známý pisatel paměti vévoda de Saint Simon (1675–1755), jenž ač působil u královského dvora, nebál se jej otevřeně kritizovat.

Ludvík XIV.¹⁰² byl panovníkem od mala vychovávaným k tomu, aby byl vynikajícím monarchou, který dokáže Francii navrátit její někdejší slávu a čest. Podstatným rysem králova dětství se však stala Fronda, která králi ukázala stav jeho milované země. V těchto časech ponechal břemeno politické odpovědnosti svému učiteli Mazarinovi a sledoval jeho kroky, s kterými se ztotožňoval¹⁰³.

Král, ač velký egocentrik, si uvědomoval svoji pozici a také se dle toho patřičně choval. Vědom si toho, že odpovídá za své činy pouze Bohu, vládl moudře a rozhodně pro blaho své Francie. I přesto, že velmi dbal na královskou rodinu, o moc se s nikým nedělil a stejně jako království řídil i svoji rodinu. Až na konci svého života připadalo v úvahu porušení přirozených zákonů – totiž v problematice nástupnictví, kdy uvažoval o tom, že by novým králem byl jeden z jeho levobočků¹⁰⁴. Nakonec k tomuto kroku přistoupit nemusel, neboť mu zůstal jeho pravnuk Ludvík XV., avšak i tyto úvahy dokládají to, jak svoji rodinu i království miloval.

Přelom králova života nastal 9. března roku 1661, kdy zemřel kardinál Mazarin. Saint Simon kardinálovu smrt popisuje jako jednu z nejkrásnějších chvil králova života¹⁰⁵, ve skutečnosti však Mazarinovi důvěřoval a jeho smrt jej velmi zasáhla. Podle jeho současníků dokonce král u lůžka s nebožtíkem poklekl a rozplakal se – tím prokázal svému učiteli největší poctu¹⁰⁶.

102 Obr. 18.

103 Kovařík, J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 122–123.

104 Boyuer, C., *Ludvík XIV. a královská rodina*, s. 5–6.

105 De Rouvroy, L., *Memoirs on the Reign of Louis XIV, and the Regency*, s. 18.

106 Kovařík, J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 165–166.

4.1. Ekonomická a vnitřní správa země

„*Všude vládl chaos.*“ (Ludvík XIV., 2007 : s. 24). Na počátku své osobní vlády charakterizoval panovník situaci ve Francii těmito třemi slovy a již od prvních dnů učinil několik významných kroků. Krále znepokojoval stav financí, nedisciplinovanost armády a také náboženská roztržičnost, což nejvíce dopadalo na občany Francie¹⁰⁷.

„*Pokud jde o pomocníky, v první řadě jsem rozhodl nejmenovat žádného prvního ministra [...] vždyť není nic ostudnějšího než vidět na jedné straně nakupeny všechny pravomoci a na druhé jen a jen hodnost krále, nic víc.*“ (Ludvík XIV., 2007 : s. 33), takto odůvodnil král ve svých *Pamětech* své rozhodnutí nejmenovat prvního ministra, což bylo pro francouzské politiky překvapením. Nicméně ačkoliv rozhodoval pouze král, existovalo několik výrazných postav, které dokázaly Ludvíkovi XIV. svoje názory a rady vnutit a král se jimi řídil. Vrcholným orgánem se stala Státní rada, tvořená několika sekcemi, z nichž lze vysledovat tu s největším vlivem – Horní radu. Členy byli státní ministři Michel Le Tellier¹⁰⁸, Hugues de Lionne a Jean-Baptiste Colbert, kteří byli zároveň státními sekretáři pro válečnictví, zahraniční politiku a finance. Přechodně Horní radu doplňovali i sekretáři pro námořnictvo, královský dvůr či náboženství¹⁰⁹. Především pak Colbert (již 8. března 1661 jmenovaný královským intendantem financí) a Le Tellier se stali předmětem mnoha spekulací o tom, zda ve skutečnosti království nekralovali oni, neboť každý z nich preferoval své zájmy a snažil se je králi vnucovat¹¹⁰.

Krom oslabení vlivu šlechty stále docházelo k činnosti tzv. *intendantů*, kteří působili v provinciích jako kontrolori hospodářství, soudnictví a také dohlíželi na plnění královny vůle¹¹¹. Do září roku 1661 byl hlavním intendantem Nicolas Fouquet, který se ale pro svoji okázalost a zpronevěru královských financí stal neoblíbeným a byl propuštěn. Úřad král zrušil, respektive se jej ujal sám, přičemž ve svých *Pamětech* zdůraznil, že

107 De Rouvroy, L., *Memoirs on the Reign of Louis XIV, and the Regency*, s. 24–26.

108 Je třeba odlišit dvě osobnosti – Michel Le Tellier byl na počátku osobní vlády Ludvíka XIV. ministrem pro válečné záležitosti, po němž tuto funkci převzal jeho syn François Michel Le Tellier, markýz de Louvois.

109 Kovařík, J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 176–177.

110 Bluche, F., *Louis XIV*, s. 147–151.

111 Hrbek, J., *Evropa a absolutismus v 17. a 18. století (1648–1789)*, s. 64.

„užasla celá Francie, že jsem na sebe ve věku, kdy má většina lidí v oblibě pouze slasti, vzal tuto těžkou práci“ (Ludvík XIV., 2007 : s. 74). Faktickým správcem státních financí však byl Colbert.

Právě Colbertova ekonomika – merkantelismus či také colbertismus – je typickým znakem absolutistické Francie. Merkantelismus lze obecně definovat jako systém využívající obchodního kapitálu ve formě peněz a drahých kovů k růstu bohatství země na úkor zemí ostatních¹¹². Colbert chápal, že finance je třeba získat a udržet je na území království, což vedlo k razantnímu omezení dovozu a naopak zvýšenému vývozu, který měl do království přinést mnoho financí. Došlo tak tedy k pozvolnému zakládání manufaktur vyrábějících zboží pro export. Šlo především o výrobu mincí a medailí, zpracovatelské závody na bavlnu, hedvábí a tabák, sklářskou výrobu a výrobu gobelínů¹¹³.

Král však Colbertovi jeho práci vůbec neulehčoval, neboť mnohé pokusy zvýšení stavu královských financí trčely na vysokých válečných výdajích. Je však třeba upřesnit, že všechny Colbertovy kroky vycházely z konzultace a především vůle panovníka¹¹⁴. Ještě roku 1661 odkoupil řadu státních dluhopisů, což zamezilo vyplácení rent jejich bývalých majitelům, zastavil prodej úřadů a především zaváděl aktivní daňovou politiku, čímž obnovil staré královské právo – tedy mít na dohled kontrolu výběru daní. Začal zvyšovat nepřímé daně, které byli povinni platit všichni na úkor daně z hlavy, *taille*¹¹⁵, která tak přinesla značnou úlevu nearistokratickým obyvatelům.

Skrze Colberta král začal snižovat vliv šlechty segregací – prověřováním rodokmenů, což mělo za důsledek nejen pokles stavu šlechty v některých částech Francie až o 40%, ale především zvýšení příjmů do roku 1672 o 30 milionů livrů¹¹⁶. Poněkud ambiciózním, avšak pochopitelným krokem Ludvíkovy administrativy bylo

112 Sojka a kol., *Dějiny ekonomických teorií (1. část)*, s. 22.

113 Maurois, A., *Dějiny Francie*, s. 179.

114 Kovařík, J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 184.

115 Schultz, U., *Ludvík XIV. a jeho doba*, s. 93.

116 Kovařík, J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 185–186.

zakládání obchodních společností, jež měly omezit vyspělý námořní obchod Spojených provincií a Anglie. Roku 1664 tak došlo k založení Západoindické a Východoindické obchodní společnosti a v pozdějších letech i Severní a Levantské společnosti, které však svůj potenciál nenaplnily, neboť konkurence námořních velmocí byla neotřesitelná. Tento velkolepý projekt ztroskotat již po zahájení války roku 1672¹¹⁷.

Colbertův systém byl nadmíru účinný, ovšem jen v letech míru. Od roku 1672, kdy začala Le Tellierem a samozřejmě samotným panovníkem mohutná ofenzivní zahraniční politika nabírat na síle, začaly rychle příjmy monarchie převyšovat výdaje. Tento fakt již nedokázal zvrátit ani Colbert do své smrti roku 1683 ani jeho pokračovatelé, což dokumentují čísla samotná. Do roku 1672 disponovalo království víceméně vyrovnaným rozpočtem 45–70 milionů livrů, avšak počínaje dlouhými válkami stouply roční výdaje až na 130 milionů livrů za Devítileté války, až 170 milionů livrů za válek o španělské dědictví. V roce 1715 pak činil francouzský dluh přibližně 2000 milionů livrů¹¹⁸.

Vedle správy financí považoval Ludvík XIV. za nutné provést reformu soudnictví, neboť chtěl oslabit moc hlavních správních sborů, které si před jeho nástupem k moci osvojily svrchované postavení. Zvláštním výnosem soudům upravil pravomoci zákazem vynášení rozsudků odporujících králově vůli skrze Horní radu, přičemž s veškerými pochybami se mají tribunály obracet na panovníka samotného¹¹⁹.

Chaos, který král viděl v monarchii roku 1661 účinně napravoval především pomocí ekonomických zásahů, úprav práv intendantů, reformy justice a také obnovením policejního sboru v Paříži roku 1667, jenž vedl Gabriel Nicolas de La Reynie¹²⁰. V témže roce Ludvík XIV. vydal první francouzský občanský zákoník, známý pod názvem *Code Louis*. Francie za Ludvíka XIV. dostala velkých změn i co se týče infrastruktury

117 Schultz, U., *Ludvík XIV. a jeho doba*, s. 96–98.

118 Munck, T., *Evropa sedmnáctého století*, s. 371–372.

119 Ludvík XIV., *Paměti krále Slunce: úvahy pro poučení dauphinovo*, s. 46–47.

120 Bluche, F., *Za časů Ludvíka XIV. : král Slunce a jeho století*, s. 66.

silnic, přístavů (Brest, Dunkerque či Marseille) či *Canalu du Midi* vybudovaného v letech 1669–1682 spojující Atlantský oceán se Středozezemním mořem¹²¹.

Velkou pozornost krále zaujímala problematika centra a periferie. Ač se Ludvíkova administrativa snažila koncentrovat veškerou moc do Paříže respektive Versailles, i ostatní města v provinciích si uchovávala svá postavení. Prestiž měst se však neodvijnela od počtu obyvatel, nýbrž podle množství a významu institucí v daném městě. Takto existovaly tři kategorie měst – prvního řádu, jež měla vlastní parlament (Bordeaux, Lyon, Toulouse, aj.), druhého řádu, která disponovala finanční kanceláří (Marseille, Chartres, aj.) a třetího řádu, kde působilo rychtářství či v něm sídlil níže postavený úředník¹²². Jediným městem, kde měl vliv počet obyvatel, zůstávala Paříž mající roku 1694 přes 720 000 obyvatel¹²³.

Města, ale častěji také venkované pochopitelně nesouhlasili s veškerými kroky, které Ludvík XIV. potažmo Colbert a jeho intendanty prováděli. Především oklešťování pravomocí venkovské šlechty, koncentrace důležitých institucí do Paříže a Versailles a vysoká hodnota *taille* vyvolali několik lidových vzpour. Většina vzpour byla vměstnána do prvních let osobní vlády krále a omezovala se na provinční protesty (v kraji Aude, v Bratani, aj.), která ale centrální vláda vždy velmi snadno a rychle ukončila. Největší revoltou proti Ludvíkovi XIV. se tak stalo povstání *camisardů* v letech 1702–1704 proti Ludvíkově náboženské politice¹²⁴.

Skutečnost, že administrativní aparát absolutistické Francie působil negativně i na některé členy královského dvora dokládá silná kritika arcibiskupa a vychovatele jeho králova vnuka Fenelóna. Arcibiskup krále skutečně nešetřil, neboť kritizoval jeho válkychtivost, ministry i kroky vůči obyvatelům Francie: „*Už se nemluvílo o státě a řádu, hovořilo se jen o králi a jeho radovánkách. Vaše příjmy i výdaje se zvyšovaly bez konce.*“ (Kovařík, 2012 : s. 425). V důsledku neúrodných let a krutých zim v 90. letech

121 Hrbek, J., *Evropa a absolutismus v 17. a 18. století*, s. 72.

122 Bluche, F. *Za časů Ludvíka XIV. : král Slunce a jeho století*, s. 188–189.

123 Hrbek, J., *Evropa a absolutismus v 17. a 18. století*, s. 65.

124 Viz Kovařík, J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 446–447.

vyostřil kritiku vůči králi do takové míry, že to již hraničilo s urážkou krále: „*To vy jste v důsledku všeho zničil polovinu skutečných zdrojů vašeho státu, jen abyste vnesl své výboje za jeho hranice. [...] To vy, Sire, jste na svou zem přivolal všechny ty pohromy.*“ (Kovařík, 2012 : s. 426). Svoji kritiku Fenelón shrnul do anonymního listu, který se dostal k panovníkovi, jenž jej nemilosrdně poslal do nemilosti. Fenelónův odkaz však zanedlouho ovlivnil osvícence, kteří rovněž nešetřili kritikou vůči absolutismu¹²⁵.

4.2. Zahraniční politika

Zahraniční politika Ludvíka XIV. v očích obyvatel království byla vnímána nikoliv jako účinné zabezpečování hranic před nepřáteli, ale jako neomezené sebeuspokojování krále a jeho pomoci velkých válečných vítězství, jenž dopadá právě na ně, neboť vysoké válečné náklady znamenaly zvyšování daní. Dle panovníka samotného zahraniční politika byla povinností, kterou se zavázal dodržovat při své korunovaci, neboť král má chránit své území a zabezpečit tak obyvatele země. Nicméně ne vždy král započal válku z důvodu ochránit svoji zemi, jak dokládají například důvody k válce se Spojenými provinciemi či Devítileté válce¹²⁶. Rovněž je třeba poznamenat, že o vedení válek nerozhodoval král zcela sám, nýbrž otec a syn Le Telliereových, kteří fungovali jako ministři válek. Na smrtelném loži však uvědomělý král svému pravnučkovi, budoucímu králi, přiznal: „*Příliš jsem miloval válku.*“ a „*Často jsem začal válku příliš lehkomyšlně a pokračoval v ní z ješitnosti.*“ (Kovařík, 2012 : s. 212–213).

Válkychtivost Ludvíka XIV. však nebyla v Evropě ojedinělá, neboť každá země se snažila zabezpečit před vpády ostatních – Francie měla hranice se Španělskem, Spojenými provinciemi, Habsburskou říší, Savojskem a námořní prostor sdílela s Anglií. Rizika konfliktů tak byla velmi vysoká a lze tak předpokládat, že král zahraniční politiku omlouvá právě nutností zabezpečit hranice království. Jde ke cti Ludvíka XIV.,

125 Kovařík, J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 428.

126 Hartmann, P. C., *Francouzští králové a císaři v novověku*, s. 212.

že aplikoval tzv. *spravedlivé války*, jež měly za cíl potrestat panovníka země, jenž nedodržel smlouvu či své slovo; právě na tuto vlastnost panovníků francouzský král velmi dbal¹²⁷. To vedlo k častým válkám, které Francie velmi často vyvolávala, avšak jedinou skutečně útočnou válkou za vlády Ludvíka XIV. se stala válka se Spojenými provinciemi¹²⁸.

Již zde bylo zmíněno, že válečné výdaje výrazně převýšily příjmy monarchie. Na obranu Le Tellierových, jež měli na starosti francouzskou armádu až do roku 1691, je třeba přiznat skutečně efektivní využívání financí prostřednictvím výstavby kasáren, skladů, logistické sítě a v neposlední řadě také vynikající přípravy samotných vojáků a jejich výzbroje. Mohutné budování armády po roce 1661 mělo za cíl zvýšení počtu vojáků až na stav 400 000 v roce 1715¹²⁹. Ačkoliv je za válečná vítězství zpravidla oslavován sám král, boje řídili významní vojevůdci jako vévoda de Turenne, maršál Luxembourg, maršál Villars, maršál de Vendôme či stavitel opevnění Vauban¹³⁰.

Pro Francouze po staletí představovali největší nebezpečí Habsburkové rakouští i španělští. Ačkoliv od Pyrenejského míru v roce 1659 byli Habsburkové zbaveni významného vlivu, stále s nimi nebyla Francie zcela vyrovnána, což dokládá i sám Ludvík XIV.: „*Poměr mezi francouzskou a španělskou korunou je dnes a již dlouho ve světě takový, že kdykoli se jedna pozvedne, druhá nutně poklesne. To mezi nimi vyvolává řevnivost [...] když jedno království činí kroky proti druhému, hlavním cílem není uškodit jinému, nýbrž udržet a zachovat samo sebe.*“ (Ludvík XIV., 2007 : s. 53).

Tento stav mezi oběma sousedními královstvími velmi dobře ukázal na úspěšnost francouzské diplomacie. Král navázal přátelské vztahy s Anglií Karla II. jednak sňatkem Filipa Orleánského a Henrietty Anglické a jednak úspěšným obchodem s přístavem Dunkerque, který Anglii prodal roku 1662. Velmi důležité události se udály

127 Kovařík, J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 214.

128 Tamtéž

129 Hrbek, J., *Evropa a absolutismus v 17. a 18. století*, s. 73.

130 Viz Bluche, F., *Za časů Ludvíka XIV. : král Slunce a jeho století*, s. 162–165.

rovněž v Alsasku a Lotrinsku, po kterém dle svých slov panovník velmi toužil, nicméně nechtěl vyvolat válku, a tak od Karla IV. Lotrinského jeho území i dluhy zakoupil¹³¹.

Období válečných francouzských let začalo roku 1667 krátkou Devoluční válkou, jež ukázala sílu francouzských vojsk, avšak zároveň i finanční nákladnost. Colbert již po míru v Cáchách králi předpovídal, že královská pokladna není bezedná a války ji brzy vyprázdní. Zdá se tedy, že Colbert válkychtivost krále neschvaloval, ba dokonce proti ní vystupoval¹³². Jen málo historiků i v současnosti chápe vyvolání války se Spojenými provinciemi Ludvíkem XIV. roku 1672. Naopak je tento válečný konflikt vnímán všeobecně jako chyba nevýslovného rozměru, neboť král neměl žádný výrazný důvod pro vojenské akce. Právým důvodem vyvolání války byla tak pravděpodobně králova zlost vůči zradě Spojených provincií, jež uzavřely protifrancouzskou koalici s Anglií a Švédskem. Válka tak byla započata přímo na rozkaz krále, který se tak tímto krokem zprotivil vůči vlastní vůli vést války pouze za účelem zabezpečení hranic¹³³.

Zcela výjimečným krokem a pro zahraniční politiku Ludvíka XIV. specifickým rysem je série anexí území při východní hranici království. Tato území připojována na základě zvláštních soudních dvorů byla velmi opatrným způsobem „francizována“¹³⁴ do takové míry, že se z nich zanedlouho stala reálná francouzská území. Je více než pravděpodobné, že tato území považoval Ludvík XIV. za nárazníkové, neboť se mu při mírových jednání v roce 1714 příliš nepříčilo většiny těchto území vzdát.

Pokud lze vinit z vyvolání války se Spojenými provinciemi krále, Devítiletou válku vyvolal svým brutálním zásahem v Rýnské Falci Louvois, který brutálně zasáhl v Rýnské Falci nedbaje lidských životů ani významných staveb. Tento francouzský vpád zcela pochopitelně vyvolal válečný konflikt Evropy proti Francii¹³⁵. Během této války Francie utrpěla nejen těžké námořní porážky a čelila vzpouře camisardů, ale také se zde naplno projevil důsledek tzv. hladových roků. I přes tyto skutečnosti si Ludvík XIV.

131 Ludvík XIV., *Paměti krále Slunce: úvahy pro poučení dauphinovo*, s. 106–109.

132 Viz Hartmann, P. C., *Francouzští králové a císaři v novověku*, s. 215.

133 Kovařík, J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 247.

134 Viz Bluche, F., *Za časů Ludvíka XIV.: král Slunce a jeho století*, s. 182.

135 Kovařík, J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 348.

připsal poslední velký úspěch na mezinárodním poli, neboť válka o španělské dědictví Bourbonům nevyšla podle plánů a podtrhla tak neslavný konec vlády krále Slunce.

Francouzskou zahraniční politiku a především pak Louvoise svojí kritikou nešetřil Saint Simon ve svých *Pamětech*. Louvoise obvinil ze záměrného vedení válek proti správci financí Colbertovi a z naprostého vyčerpání království nekonečnými válkami, do kterých krále nutil. Tímto si podle Saint Simona chtěl jednak zničit Colberta a jednak si chtěl zajistit slávu úspěšnou Devítiletou válkou¹³⁶. Přestože vévoda vytýkal válkychtivost i králi samotnému, dokázal uznat, že král měl za svého života ve vojenských konfliktech štěstí na svůj zdravotní stav, na své poddané, rodinu a ministry, což z něj učinilo velkého panovníka¹³⁷.

4.3. Náboženská politika

Důležitým tématem vlády Ludvíka XIV. se stala náboženská politika. Jakožto král zodpovídající se Bohu a člověk výrazně obrácený na katolickou víru a také jako absolutistický monarcha se k náboženství stavil svým osobitým způsobem. Ve Francii byl rozšířený galikanismus vedený biskupem Jacques-Bénigne Bossuetem, který otevřeně požadoval nezávislost francouzské církve nad papežstvím¹³⁸. Tento druh smýšlení výrazně ovlivnil vztahy Francie a papežského stolce, neboť již v 70. letech Ludvík XIV. obsadil Avignon a pontifik Alexandr VII. byl nucen uzavřít roku 1664 s Francií nevýhodnou smlouvu¹³⁹.

Zásadní spory však představovaly události v 80. a 90. letech, kdy Ludvík XIV. svojí agresivní politikou vůči Vatikánu zaměstnával papeže Inocence XI. (papežem 1676–1689). Již v roce 1673 král vydal edikt, podle něhož všechny finance z uprázdněných biskupství měly plynout do královské pokladnice, proti čemuž se sice

136 De Rouvroy, L., *Memoirs on the Reign of Louis XIV, and the Regency*, s. 31–32.

137 Tamtéž, s. 48.

138 Hrbek, J., *Evropa a absolutismus v 17. a 18. století*, s. 68.

139 Brtko, R., Papežstvo v období absolutizmu a osvícenstva. In: *Stát a právo v období absolutismu: sborník*, s. 239.

papež odvolal, nicméně to znamenalo další úder do suverenity papežství¹⁴⁰. Ludvík XIV. využil oslabení autority papeže a na konec října roku 1681 svolal do Paříže generální shromáždění duchovenstva, které se usneslo na tzv. *Galikánských svobodách*, jež král vyhlásil 19. prosince 1682. Tyto čtyři články výrazně oslabovaly moc papeže ve Francii, neboť papeži odňaly právo zasahovat do světských záležitostí království a zpochybňovaly královu autoritu, pokud se na jeho názoru neshodla celá církev¹⁴¹. Tyto spory s papežstvím ještě vyostřila volba kurfiřtů, jež byla z královny strany jedním z důvodů vyvolání Devítileté války. K usmíření došlo roku 1693, kdy byl Ludvík XIV. přinucen k odvolání Galikánských svobod¹⁴². Bez povšimnutí však nemůže zůstat celoevropský problém, který dokázal Vatikán s Francií názorově sjednotit – jansenismus.

Myšlenky Cornelia Jansena, týkající se otázky predestinace a nutnosti reformace církve, které zveřejnil roku 1653, pobouřily především jezuitský řád, papežství i Ludvíka XIV., který jako silně věřící katolík podobné myšlenky neuznával¹⁴³. Po celou dobu své vlády probíhaly menší represivní opatření proti jansenistům, protože ale k rozuzlení problému nevedla, rozhodl se král pro radikálnější řešení. Nejprve si roku 1705 vyžádal ve Vatikánu bulu odsuzující Janseniovo učení, aby 29. října 1709 dal uzavřít klášter Port-Royal des Champs, jež byl centrem jansenismu¹⁴⁴. Jansenismus i přes tyto kroky nadále existoval, leč v mnohem omezenější formě.

Tvrdé represe však katolický král nepřipravil jen pro jansenisty, ale také pro protestanty ve své zemi, které od roku 1598 chránil edikt nantský. Ve svých *Pamětech* již v roce 1661 král uvažoval o zredukování počtu hugenotů, nicméně pouze formě udržující jejich tehdejší práva, která neměla být omezována ani zvyšována¹⁴⁵. Příznivá atmosféra nastala po ukončení války se Spojenými provinciemi, kdy se Ludvík XIV.

140 Tamtéž, s. 241.

141 Brtko, R., Papežstvo v období absolutizmu a osvícenstva. In: *Stát a právo v období absolutizmu: sborník*, s. 242.

142 Hartmann, P. C., *Francouzští králové a císaři v novověku*, s. 209.

143 Maurois, A., *Dějiny Francie*, s. 188.

144 Hartmann, P. C., *Francouzští králové a císaři v novověku*, s. 210.

145 Ludvík XIV., *Paměti krále Slunce: úvahy pro poučení dauphinovo*, s. 65–66.

rozhodl jednat pomocí zásady „*koho kraj, toho náboženství*“ a navíc král již delší dobu toužil po jednotě Francouzů. Vyhlášení zrušení ediktu nantského ze dne 18. října 1685 přineslo králi nezměrnou slávu a uznání po celém království, neboť obyvatelé ještě měli v paměti hrůzy náboženských válek¹⁴⁶.

Hugenoti se museli buďto obrátit na katolickou víru či opustit království. Druhou možnost zvolilo asi 400 000 obyvatel, tedy celá polovina hugenotské populace ve Francii, jež odcházela do Spojených provincií, Švýcarska či do okolí Berlína. V porovnání s 18 miliony Francouzů v té době se může jevit hugenotský exodus nevýznamným, nicméně v zahraničí se tito protestanté stali nepřáteli Ludvíka XIV. a skrze vzpoury a podporu králových nepřátel podvraceli autoritu krále¹⁴⁷. Až příliš kriticky se ke královi rozhodnutí staví Saint Simon, jenž považuje zrušení nantského ediktu za bezdůvodné, zbytečné a spiklenecké, jenž Francii nepřinese nic kladného¹⁴⁸.

4.4. Dvorská kultura a podpora umění

Nejspíše žádný jiný evropský panovník si nevytvořil tak významný dvůr jako Ludvík XIV. V prvních letech osobní vlády s ním dvůr putoval i na zteče do Flander, kterých byl král osobně účasten, nicméně královými sídly byly zpravidla zámky – Fontainebleau, Louvre, Saint-Germain-en-Laye a od roku 1682 zámkový komplex ve Versailles nedaleko Paříže¹⁴⁹. Tento komplex několika paláců, vodních kanálů a nekonečných zahrad stál se všemi přístavbami astronomických 82 milionů livrů¹⁵⁰. Král v areálu ponechal malý lovecký zámeček svého otce na znamení úcty k němu. Zámek samotný ale plnil více funkcí než jen reprezentaci moci Ludvíka XIV.

Celý areál fungoval jako dvůr, kde se král potkával s poddanými i vysokými úředníky, neboť křídla zámku byla věnována jednak právě úředníkům a jednak poddaným. Na zámku se odehrávaly různé oficiální návštěvy, slavnosti k významným

146 Kovařík, J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 329–330.

147 Tamtéž s. 334.

148 De Rouvroy, L., *Memoirs on the Reign of Louis XIV, and the Regency*, s. 98.

149 Bluche, F., *Za časů Ludvíka XIV. : král Slunce a jeho století*, s. 25.

150 Bluche, F., *Louis XIV*, s. 534.

příležitostí, divadelní představení a především zde docházelo ke koncentraci těch, kteří něco chtěli znamenat a museli se tak dostat do přízně samotného krále. Versailles reprezentoval velikost, moc a pověst krále Slunce i celé Francie¹⁵¹, což mimo jiné dokumentuje i Colbertův vzkaz králi z roku 1663: „*Vaše Veličenstvo ví, že kromě skvělých válečnických činů nic neprozrazuje vznešenost a ducha vladařů tolik, jako stavby.*“ (Munck, 2002 : s. 344). Takto došlo k výrazné centralizaci kultury a umění do areálu zámku či do Paříže, které v této době velmi prosperovala.

Pokud mají existovat důkazy pro tvrzení, že Ludvík XIV. měl na srdci obyvatele Francie, lze je vyhledat na králově podpoře kultury a umění, jež za sebou zanechala desítky mistrovských děl v podobě literárních a uměleckých děl, jež jsou oceňována dodnes. V Evropě tehdy vládl styl baroka šířící se z Itálie a ve Francii se plně rozvinul klasicismus, který měl i podle názoru krále překrýt barokní umění, neboť pro království bylo nutné, aby mělo svůj vlastní styl¹⁵².

Již budování Versailles dokládá, že Francie na přelomu 17. a 18. století výrazně investovala do stavby budov, jež měly dokládat moc království. Vzorem klasicismu se stalo právě sídlo krále od roku 1682, na kterém se podílelo mnoho významných osobností umění jako Mansart, Vau, Le Nôtre či Le Brun¹⁵³. Centrem zámku se stal Zrcadlový sál dokumentující významné události Francie za vlády Ludvíka XIV¹⁵⁴. Minimálně stejnou pozornost jako na zámeckou stavbu lze upřít i na rozlehlé zámecké zahrady a urbanistické řešení prostor zámku, neboť vedení ulic paprskovitě směřujících od zámku samotného dává symbolizovat Slunce, králův symbol¹⁵⁵.

Krom zámeckého areálu, který přirozeně poutá největší pozornost, se za Ludvíka XIV. vystavělo či přestavělo mnoho dalších významných budov. Jmenovat lze zámky Vincennes, Marly či Vaux, kostel Val de Grâce, Invalidovnu¹⁵⁶ s kostelem svatého

151 Hartmann, P. C., *Francouzští králové a císaři v novověku*, s. 195.

152 Hrbek, J., *Evropa a absolutismus v 17. a 18. století*, s. 171.

153 Viz Kovařík, J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 304–307.

154 Hrbek, J., *Evropa a absolutismus v 17. a 18. století*, s. 172.

155 Tamtéž, s. 173–174.

156 Obr. 19.

Ludvíka, Kolej čtyř národů či přestavbu královského paláce Louvre, jenž se po dostavbě Versailles stal symbolem národa, neboť v něm sídlily důležité královské instituce. Zejména z vlády Ludvíka XIV. tak vznikly instituce jako Akademie věd (1663), Akademie architektury (1671), Královská akademie hudby (1672) a především také Francouzská akademie, která byla ale založena již roku 1635 a za Ludvíka XIV. se výrazně rozvinula¹⁵⁷.

Z rozvoje uměleckých akademií lze vyzorovat, že vyjma architektury dostalo prostor i sochařství, malířství, hudba či literatura. V hudbě se prosadili především dvorní kapelníci François Couperin a Jean-Baptiste Lully, jenž je často nazýván otcem francouzské opery¹⁵⁸, v oblasti literatury byla zvláštní pozornost věnována Peraultovi, Moliérovi, Corneilleovi a Racinovi, jejichž díla pozvedla královu moc a Ludvík XIV. je za to velmi štědře oceňoval¹⁵⁹.

Výrazné osobnosti doba přinesla i v oblasti malířství, ve kterém se ve Francii neuplatňovala italská forma klasicismu, neboť podle francouzských malířů se tato forma vyznačovala nepřehledností. Nejznámějšími malíři jakými byli Nicolas Poussin a Claude Lorraine. Na sklonku vlády Ludvíka XIV. klasicismus ve Francii přecházel do rokoka, jež bylo pro svoji galantnost, jemnost a absenci ostrosti velmi oblíbený¹⁶⁰. Pro absolutismus byla velmi podstatná tvorba portrétů¹⁶¹, neboť spojovala politiku a umění.

157 Hartmann, P. C., *Francouzští králové a císaři v novověku*, s. 196.

158 Kovařík, J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 242.

159 Bluche, F., *Za časů Ludvíka XIV. : král Slunce a jeho století*, s. 86–87.

160 Hrbek, J., *Evropa a absolutismus v 17. a 18. století*, s. 182–183.

161 Obr. 20.

5. Komparace pojetí absolutismu ve Francii a Habsburské monarchii

Ačkoliv jak ve Francii tak v Habsburské monarchii vládli absolutističtí monarchové, v každé oblasti mělo pojetí absolutismu jak společné tak i rozdílné prvky. Je třeba upřesnit, že v této kapitole bude komparována vláda Ludvíka XIV. (králem 1643–1715) s vládou Leopolda I. (císařem 1658–1705). Již osobnosti obou panovníků byly velmi rozdílné, neboť zatímco Ludvík XIV. disponoval rozhodným, cílevědomým jednáním, Leopold I. byl velmi opatrným a nerozhodným panovníkem navíc často sužovaným zdravotními problémy¹⁶². Teoretickému ideálu vladaře se tak blíží spíše francouzský absolutistický monarcha.

Výrazný rozdíl mezi oběma státními celky činila jejich poloha a členění. Francie byla velmi kompaktním územím obklopaným především Spojenými provinciemi a Španělskem. Naopak císařství se skládalo z mnoha částí, které ač byly vedeny pod jedním společným celkem, v některých ohledech měly odlišné cíle a názory než centrální moc ve Vídni. Po Vestfálském míru (1648) jednotlivé části říše zaznamenaly vzestup své autority¹⁶³. Centrem říše byla Vídeň, kde sídlil císař a všechny důležité říšské instituce, což vyhovovalo většině jednotlivých částí říše, nikoli však Uhrám.

Uhry ležící na jihovýchodě říše představovaly pro císaře Leopolda I. složitý problém – nechtěly se přizpůsobit absolutistickému pojetí řízení vlády a často se uchýlovaly k žádostem o pomoc Osmanské říše. To vyvolalo až do konce století téměř neustálé boje mezi císařem a Turky, které znemožňovaly výrazný odpor vůči agresivní zahraniční politice Ludvíka XIV.¹⁶⁴ a také vlastní expanzivní politiku říše. Úspěšný zlom pro říši nastal v polovině 90. let, kdy se za přispění papežského stolce zformovala tzv. *Svatá liga* (Rakousko, Polsko, Benátky a částečně Rusko), jejíž činnost přinesla velká vítězství v bitvách u Budy (1686), u Moháče (1687) a u Bělehradu (1688)¹⁶⁵.

162 Skřivan, A., *Evropská politika 1648–1914*, s. 44.

163 Tamtéž, s. 43.

164 Tamtéž

165 Tamtéž, s. 47.

Nicméně v závěru století se boje obnovily, avšak díky drtivé výhře Evžena Savojského v bitvě u Zenty v září roku 1697 byly boje ukončeny a říše se mohla soustředit na otázku španělského dědictví. Říše se snažila uhájit svoji pozici ve střední Evropě¹⁶⁶ i za cenu malé územní expanze, která se prakticky projevila v malé míře pouze na Balkáně. Podobně jako Francie se i říše potýkala s výraznými finančními problémy, které způsobily téměř nekonečné boje s Turky¹⁶⁷. Ačkoliv svoji politiku jak Leopold I. tak Ludvík XIV. obhajovali nutností zabezpečit svá území, každý ať nuceně či dobrovolně zvolil zcela opačnou taktikou. Zcela jistě to bylo ovlivněno i jednotlivými charakterovými vlastnostmi obou panovníků.

Pakliže vedení zahraniční politiky bylo u obou komparovaných oblastí rozdílné, snahu centralizace moci a snahy o náboženskou jednotu lze charakterizovat jako společné body Francie i říše. Podobnost lze najít i v míře represivních opatření vůči protestantským obyvatelům, neboť Leopold I. jako silný věřící neváhal v souvislosti s neposlušností Uhrů zasáhnout a tvrdě potlačovat jakákoliv náboženská privilegia uherské šlechty¹⁶⁸. Dá se velmi úspěšně konstatovat, že cílem Leopolda I. ve válečných konfliktech s Turky bylo zničení protestantů v Uhrách, jejichž počet byl odhadován až na 40%¹⁶⁹. Tyto tvrdé represe spočívaly v častých tribunálech, kde docházelo k obžalobám z velezrady a následným vyhnáním z říše. Odpor Uhrů však byl mnohem výraznější, než jak tomu bylo u hugenotů ve Francii, a tak tato Leopoldem řízená politika neměla valného úspěchu¹⁷⁰.

V oblasti vnitřního řízení říše existovala řada institucí, z nichž některé byly cílené pouze na dané oblasti – tzv. dvorské kanceláře (česká, rakouská, uherská a říšská)¹⁷¹. Dále chod říše zajišťovala dvorská válečná kancelář, dvorská komora přes finance a říšská dvorská rada. Podobně jako ve Francii probíhalo soupeření o vliv mezi Colbertem a Le Tellierovými i zde mezi sebou nejvyšší představitelé těchto úřadů vedli

166 Hrbek, J., *Evropa a absolutismus v 17. a 18. století*, s. 80.

167 Viz Munck, T., *Evropa sedmnáctého století*, s. 370–371.

168 Tamtéž, s. 385.

169 Tamtéž, s. 386.

170 Tamtéž, s. 386–387.

171 Hrbek, J. *Evropa a absolutismus v 17. a 18. století*, s. 82.

boj o moc. Nejmocnějším v říši po císaři byl teoreticky nejvyšší hofmistr, jenž předsedal tzv. štábům, avšak v praxi byl nevlivnějším ten, kdo se císaři svými schopnostmi a vlastnostmi nejvíce zalíbil. Jedním z nejfunkčnějších orgánů v říši byl sbor diplomatů, jejichž činnost byla podobně jako ve všech oblastech Evropy klíčová pro odvětví nejen zahraniční politiky. Patrně nejvýznamnějším diplomatem té doby byl František Oldřich Kinský¹⁷².

Metody merkantelismu se uplatnily i v říši, nicméně je třeba podotknout, že výrazně později. Colbertovy myšlenky se v říši rozvinuly až na přelomu 17. a 18. století, přičemž Leopold I. prostřednictvím nejvyšších finančních úřadů využil merkantelismu ve snahách o jednotný obchodní prostor v říši a na něj navazující soběstačnost. V této době tak po celé říši vznikalo množství textilních, sklářských a jiných zpracovatelských manufaktur¹⁷³.

V konečném důsledku je zřetelné, že i přes odlišnost geografické polohy, kultury a stavu monarchie či císařství se myšlenka absolutismu dokázala prosadit. V obou komparovaných oblastech lze vyzorovat odlišnými způsoby vedenou snahu o zabezpečení hranic zaštitěnou silnou armádou a dotacemi centrální moci. Téměř veškeré dění se v daných oblastech soustředilo do jednoho centra a jeho nejbližšího okolí, což z Paříže a Vídně činilo ta nejvýznamnější evropská města. Vyjma zahraniční politiky vedly kroky panovníků i ke stabilizaci vnitřního stavu zemí pomocí ostrých zásahů vůči protestantům za cílem sjednotit náboženskou víru na tu jedinou nejlepší – katolictví. Stejně jako je tomu dnes i v 17. a 18. století bylo třeba, aby byl stát soběstačný a dokázal sám svoje vnitropolitické i mezinárodní kroky financovat – k tomu příznačně posloužila myšlenka merkantelismu.

172 Viz Hrbek, J. *Evropa a absolutismus v 17. a 18. století*, s. 82.

173 Tamtéž, s. 83–84.

6. Závěr

V práci jsme se seznámili s pojetím myšlenky absolutismu v 17. a 1. pol. 18. století ve Francii, přičemž byly zanalyzovány všechny podstatné politické a státnické kroky Ludvíka XIV., krále Slunce. Takto byly tyto kroky z obecného hlediska zasazeny do historického vývoje Evropy v témže období. Podobně došlo i ke komparaci činů Ludvíka XIV. s pojmem „absolutismus“ a s politickými teoriemi Machiavelliho, Bodina, Hobbese a osvícenské kritiky.

Pojetí absolutismu ve Francii rovněž bylo srovnáno s absolutismem praktikovaným v Habsburské říši. Ačkoliv oba státní celky vyznávaly a praktikovaly podobné myšlenky jako centralizaci moci, náboženskou jednotu a zabezpečení země, nelze opomenout moc, vliv a výrazné politické kroky Ludvíka XIV., v jehož stínu Leopold I. panoval, jak ostatně z komparace vyplývá.

Uvedli jsme si důležité kroky krále a jeho ministrů Colberta a Le Tellierových, jenž v konečném důsledku činí z panovníka velkého politika a státníka, jehož odkaz se netýká jen doby jeho vlády, ale i pozdějších období. Z detailní analýzy ale rovněž vyplývají i chybná rozhodnutí, která pozici Francie v evropském systému částečně oslabila jako zrušení ediktu nantského, vyvolání války se Spojenými provinciemi či agresivní politika réunií.

Práce odhalila shodu myšlenek politických teorií zabývajících se absolutní mocí a suverenitou s rysy pojetí francouzského absolutismu za vlády Ludvíka XIV., což tyto teorie činí platnými a důležitými v oblasti aplikované politologie. Práce též potvrdila obecné názory o tom, že Ludvík XIV. i přes své omyly a chyby byl skutečným vzorem absolutistického panovníka i panovníka obecně.

7. Použitá literatura a prameny

BLACK, J.: *Evropa osmnáctého století*, Praha : Vyšehrad, 2003, ISBN 80-702-1376-0.

BLUCHE, F.: *Louis XIV*, Paris : Fayard, 1986, ISBN 2-262-02021-3.

BLUCHE, F.: *Za časů Ludvíka XIV.: král Slunce a jeho století*, Praha: Argo, 2006, ISBN 80-720-3675-0.

BOUYER, CH.: *Ludvík XIV. a královská rodina: život, doba a války krále Slunce*, Praha : Brána, 2013, ISBN 978-807-2435-180.

BRTKO, R., Pápežstvo v období absolutizmu a osvícenstva. In: *Stát a právo v období absolutismu: sborník*, Brno : Masarykova univerzita, 2005, s. 237–248, ISBN 80-210-3899-3.

CABADA, L., KUBÁT, M.: *Úvod do studia politické vědy*, Plzeň : Aleš Čeněk, 2007, ISBN 978-807-3800-765.

CRONIN, V.: *Ludvík XIV.: král Slunce : velký panovník z rodu Bourbonů*, Praha : Brána, 1999, ISBN 80-242-0243-3.

DE ROUVROY, L.: *Memoirs on the Reign of Louis XIV, and the Regency*, London: Chapman, 1857, ISBN nepřiděleno.

FERRO, M.: *Dějiny Francie*, Praha: NLN, 2009, ISBN 978-807-1064-039.

HARTMANN, P. C.: *Francouzští králové a císaři v novověku: od Ludvíka XII. k Napoleonovi III. (1498-1870)*, Praha : Argo, 2005, ISBN 80-7203-517-7.

HATTON, R. M.: *Louis XIV and Absolutism*, London : Macmillan, 1976, ISBN 03-331-0164-2.

HATTON, R. M.: *Louis XIV and Europe*, London : Macmillan, 1976, ISBN 03-331-9384-9.

- HOBBS, T.: *Leviathan aneb látka, forma a moc státu církevního a politického*, Praha : Oikoymenh, 2009, ISBN 978-807-2981-069.
- HRBEK, J.: *Evropa a absolutismus v 17. a 18. století (1648-1789)*, Praha : Stanislav Juhaňák - Triton, 2012, ISBN 978-807-3876-012.
- KOVAŘÍK, J.: *Korzáři krále Slunce: Korzárská válka I.*, Třebíč : Akcent, 2001, ISBN 80-726-8155-9.
- KOVAŘÍK, J.: *Ludvík XIV.: život, doba a války krále Slunce*, Třebíč : Akcent, 2013, ISBN 978-807-2689-651.
- LUDVÍK XIV.: *Paměti krále Slunce: úvahy pro poučení dauphinovo*, Praha : Prostor, 2007, ISBN 978-807-2601-769.
- MACHIAVELLI, N.: *Úvahy o vládnutí a o vojenství*, Praha : Argo, 2001, ISBN 80-720-3391-3.
- MAUROIS, A.: *Dějiny Francie*, Praha : Lidové noviny, 1994, ISBN 80-710-6098-4.
- MAZARIN, J.: *Breviář politiků*, Praha : Linde, 2002, ISBN 80-720-1350-5.
- MILLER, J.: *Absolutism in Seventeenth-Century Europe*, Basingstoke : Macmillan, 1990, ISBN 03-334-6113-4.
- MITFORD, N.: *Král Slunce: život francouzského krále Ludvíka XIV.*, Ostrava : Domino, 2000, ISBN 80-86128-75-X.
- MUNCK, T.: *Evropa sedmnáctého století, 1598-1700*, Praha : Vyšehrad, 2002, ISBN 80-702-1508-9.
- Na cestě k absolutismu : od roku 1592 do roku 1690*, Praha : Jan Vašut, 1999, ISBN 80-7236-019-1.
- SCHULTZ, U.: *Ludvík XIV. a jeho doba: vládce z Versailles*, Praha : Beta-Dobrovský, ISBN 978-807-3063-504.

SKŘIVAN, A.: *Evropská politika : 1648-1914*, Praha : A. Skřivan ml., 1999, ISBN 80-902-2613-2.

SKŘIVAN, A., DRŠKA, V., STELLNER, F.: *Kapitoly z dějin evropské politiky do roku 1648*, Praha : Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1995, ISBN 80-85241-87-9.

SKŘIVAN, A., DRŠKA, V., STELLNER, F.: *Kapitoly z dějin mezinárodních vztahů, 1648-1914*, Praha : Institut pro středoevropskou kulturu a politiku, 1994, ISBN 80-852-4157-9.

SOJKA, M. a kol.: *Dějiny ekonomických teorií (1.část)*, Praha : VŠE, 1991, ISBN 80-707-9937-4.

VALEŠ, L.: *Dějiny politických teorií*, Plzeň : Aleš Čeněk, 2007, ISBN 978-807-3800-314.

WOODS, F. A., Mental and Moral Heredity in Royalty II. In: *Popular Science Monthly Volume 61*, Harward : Harward University, 1902, s. 449–460, ISBN nepřiděleno.

8. Summary

Europe was from the 16th century plagued by persistent religious wars that significantly affected the perception of the exercise of power even further historical development of contemporary Europe. Since the end of the 16th century, it began to be obvious that the next period would be the period of absolutist ideas.

The aim of this work is the definition of Louis XIV as an important politician and statesman who by his actions significantly influenced the historical development in Europe. Absolutism in the concept of Louis XIV emphasizes the strengthening of central power, religious unity, aggressive foreign policy associated with trying to secure borders of France and extension of economic reforms. The work also points to wrong decisions and actions of the king.

The work is divided into four chapters. The first part describes the historical development of France in the European context of the 17th and 1st half of the 18th century. The second part is devoted to the general characteristics of the concept of "absolutism" and its comparison with selected political theories. The following chapter describes in detail the various steps of Louis XIV in economical, social, religious, military and cultural fields. At the end the French absolutism is compared with absolutism in the Habsburg monarchy of Emperor Leopold I.

The work showed that Louis XIV despite his faults was a model of an absolute monarch and ruler in general not only during his reign, but also for his followers. Also there was a consensus of political theory with the features of French absolutism.

9. Obrazová příloha a mapy

Obr. 1 – Jindřich IV. Navarrský

Hartmann, P. C., *Francouzští králové a císaři v novověku*, s. 136.

Obr. 2 – Ludvík XIII.

Hartmann, P. C., *Francouzští králové a císaři v novověku*, s. 164.

Obr. 3 – kardinál Richelieu

Kovařík. J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 24.

Obr. 4 – Anna Rakouská

Kovařík, J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 33.

Obr. 5 – Jules Mazarin

Kovařík. J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 128.

Obr. 6 – korunovace Ludvíka XIV. v remešské katedrále

Kovařík. J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 128.

Obr. 7 – Evropa za vlády Ludvíka XIV.

Hatton, R. M., *Louis XIV and Europe*.

Obr. 8 – Jean-Baptiste Colbert

De Rouvroy, L., *Memoirs on the Reign of Louis XIV, and the Regency.*

Obr. 9. - François-Michel de Le Tellier

De Rouvroy, L., *Memoirs on the Reign of Louis XIV, and the Regency.*

Obr. 10 – Vilém Oranžský

Kovařík. J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 262.

Obr. 11 – Leopold I.

Woods, F. A., Mental and Moral Heredity in Royalty II. In: *Popular Science Monthly* Volume 61, s. 456.

Obr. 12 – Filip V.

Kovařík. J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 440.

Obr. 13 – vévoda Marlborough

Kovařík. J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 457.

Obr. 14 – Evžen Savojský

Kovařík. J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 484.

Obr. 15 – francouzské hranice v letech 1713–1714

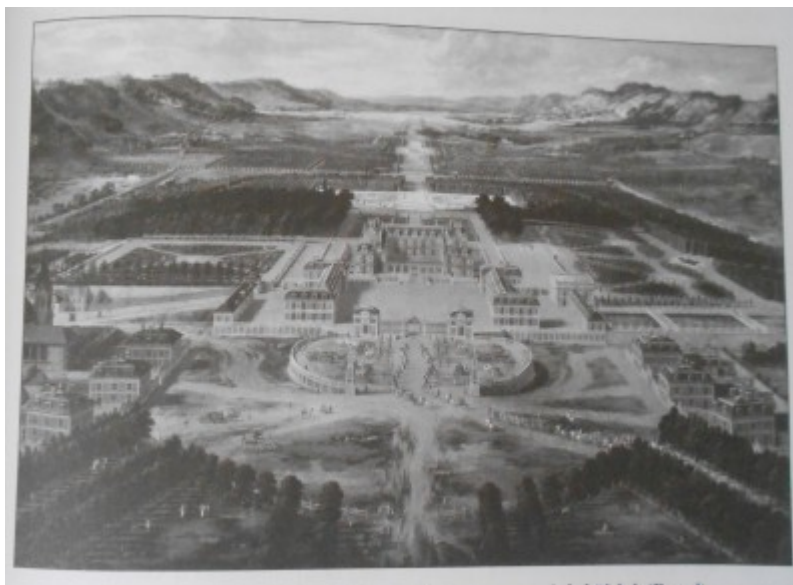
Hatton, R. M., *Louis XIV and Europe*.

Obr. 16 – Ludvík XV.

Kovařík. J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 224.

Obr. 17 – královský dvůr ve Versailles

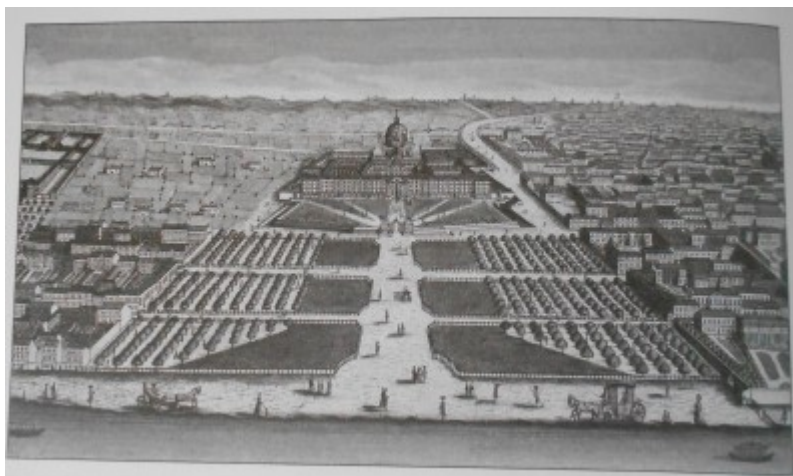
Kovařík. J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 301.

Obr. 18 – Ludvík XIV.

De Rouvroy, L., *Memoirs on the Reign of Louis XIV, and the Regency.*

Obr. 19 – Invalidovna

Kovařík. J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 194.

Obr. 20 – Rigaudův portrét Ludvíka XIV.

Kovařík. J., *Ludvík XIV. : Život, doba a války krále Slunce*, s. 535.